

مرکز بین المللی میکروفیلم نور
Noor International Microfilm Centre

نور نامه

در این شماره می خوانیم:

- ۱- سخن مدیر مرکز با خوانندگان
- ۲- مقبره بیگم خورشیدزادی
- ۳- پایان یک افسانه
- ۴- نفس تازه در کالبد کهن میراث
- ۵- مروری بر خبرهای مرکز در هند
- ۶- اخبار برون مرزی مرکز
- ۷- نمایشگاه تخصصی اسناد خلیج فارس
- ۸- احوال و آثار نقاشان و نگارگران هند ۲
- ۹- مرمت نسخ خطی آستان قدس رضوی
- ۱۰- گزارش عملکرد و بسایت مرکز
- ۱۱- سفارت مهدی علی خان بهادر حشمت جنگ
- ۱۲- همکاری های مشترک با مرکز
- ۱۳- سفر هیئت متولیان قرآنی تایلند
- ۱۴- بازتاب های خبری در رسانه ها
- ۱۵- تاریخ پنجاب ۱
- ۱۶- سیاحت نامه میرزا فضل الله خان

خبرنامه مرکز بین المللی میکروفیلم نور شماره ۵، بهار ۱۴۰۴

سخن مدیر مرکز با خوانندگان

خوشنودیم که بار دیگر با انتشار شماره‌ای تازه از نورنامه، روایتگر بخشی از تلاش‌ها و دستاوردهای علمی، پژوهشی و فناورانه خانواده مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور باشیم.

سه ماه دیگر گذشت؛ سرشار از کوشش‌های بی‌وقفه، همدلی‌های سازنده و گام‌هایی که هرچند آرام، اما استوار به سوی افق‌های روشن دانش و فرهنگ برداشته شد. در این فصل از فعالیت‌ها، همکاران ما با تکیه بر تعهد و تخصص و دلسوزی، کوشیده‌اند در مسیر تولید علوم انسانی و معارف اسلامی گام‌های مؤثری بردارند.

نورنامه نه تنها گزارش‌گر اقدامات ماست، بلکه آینه‌ای است از باور ما به شفافیت، پویایی و مسئولیت‌پذیری در قبال مخاطبان فرهیخته‌ای که سرمایه‌های فکری این راه هستند. امیدواریم مرور این مجموعه، تصویری روشن از جهت‌گیریها، رویدادها و آرمان‌های مرکز نور به دست دهد و انگیزه‌ای برای استمرار حرکت در مسیر علم، نوآوری و خدمت باشد.

مهدی خواجه پیری
رئیس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور

روی جلد: مقبره بیگم خورشیدزادی همسر نواب اوده وزیر الممالک

سعادت علیخان ثانی یمین‌الدوله ناظم‌الملک

قیصر باغ، واقع در ایالت لکنه، یک شاهکار معماری متعلق به دوره نواب‌های اوده در قرن نوزدهم است. این مجموعه عظیم بین سال‌های ۱۸۴۸ تا ۱۸۵۰ میلادی ساخته شد و شامل حیاط‌های بزرگ و متعدد و ساختمان‌هایی باشکوه به سبک تلفیقی است که عناصری از ستون‌های ایونیک (ایونی)، مناره‌های موریش و طاق‌ها و سردرهای هندو را در خود جای داده است. مسیرهای داخل باغ به صورت زیگزاگ طراحی شده‌اند که هدف از آن سردرگم کردن بازدیدکنندگان بود. این نوع طراحی در باغ‌های ایرانی نیز دیده می‌شود و احتمالاً نواب‌های اوده از این سبک الهام گرفته بودند. در جریان شورش هندوستان بر علیه کمپانی، قیصر باغ صحنه نبردهای سنگین بود و در مارس ۱۸۵۸، در جریان حمله نهایی سر کالین کمپبل به لکنه، فتح آن با دشواری‌های بسیاری همراه گردید. پس از تصرف، نیروهای بریتانیایی این مجموعه را غارت کردند و بسیاری از آثار نفیس آن را به تاراج بردند. بین باغ بزرگ قیصر باغ و بازار چینا، دو مقبره بزرگ و با عظمت قرار دارند: مقبره نواب سعادت علیخان دوم و مقبره نواب بیگم خورشید زادی.

مقبره سعادت علی خان دوم، ششمین نواب اوده که از سال ۱۷۹۸ تا ۱۸۱۴ حکومت کرد، با نام جنت آرامگاه شناخته می‌شود. مقبره دیگر متعلق به همسر او، نواب بیگم خورشیدزادی است. این مقبره‌ها در محلی ساخته شده‌اند که قبلاً محل اقامت غازی‌الدین حیدر، پسر سعادت علی‌خان و جانشین او بود. غازی‌الدین پس از رسیدن به تاج و تخت، دستور داد تا خانه‌اش که در آن زمان محل زندگی‌اش بود تخریب شود و دو مقبره یادشده بر روی آن ساخته شود. در نزدیکی این مقبره‌ها، مقابر سربازان بریتانیایی که در انفجاری جان باخته بودند نیز قرار دارد. این قبرها یادآور دوران آشفتگی و درگیری‌های نظامی در این منطقه هستند. مقبره نواب بیگم خورشیدزادی توسط غازی‌الدین حیدر (حکومت: ۱۸۲۷-۱۸۱۴) برای مادرش، نواب بیگم خورشیدزادی، همسر سعادت علی‌خان دوم (حکومت: ۱۸۱۴-۱۷۹۸) ساخته شد. این بنای مربع‌شکل از آجرهای لاهوری ساخته و با ملات آهک به هم متصل شده و با گچ‌بری‌های زیبا تزئین گردیده است. چهار برج هشت‌ضلعی دارد که با ایوان‌های ستون‌دار و گنبد‌های کوچک مزین شده‌اند. تالار اصلی از چهار طرف دارای ایوان است و بالای آن چهار گنبد گوشه‌ای هشت‌ضلعی و یک گنبد مرکزی باشکوه قرار دارد. در بخش زیرزمین دو قبر قرار دارد؛ یکی قبر ملکه و دیگری قبر دختر اوست.

قطعه‌ای از شعر جامی به خط
علی کاتب‌السلطانی (میرعلی هروی)
موزه هنر متروپولیتن - نیویورک

مدیرمسئول و صاحب امتیاز:

مهدی خواجه پیری

سر دبیر: محمدرضا بهزادی

مدیرتحقیق و توسعه: شهاب خواجه پیری

همکاران این شماره:

فرزانه اعظم‌لطفی، محمدرضا بهزادی، حسینعلی جعفریان، محمد معین جهانفر، محمدامین حیاتی، شهاب خواجه پیری، مانده خیرآبادی، عمادالدین ربانی، حسین رضائی دستجردی، اسدالله عبدلی آشتیانی، امید علیپور علیایی و امین نجاری

نشانی دفتر تهران:

خیابان نوفل لوشاتو، جنب بانک ملی، پلاک ۶۳

ساختمان علامه میرحامد حسین

تلفن: +۹۸ ۲۱ ۶۶۷۰۲۰۴۳

+۹۸ ۲۱ ۶۶۷۰۲۰۴۲

نشانی دفتر مرکزی:

دهلی نو، خیابان تلگ مارگ، شماره ۱۸، خانه

فرهنگ جمهوری اسلامی ایران

تلفن: +۹۱ ۱۱۲۳۳۸۳۱۱۶

www.indianislamicmanuscripts.com

noormicrofilmtehran@gmail.com

این خبرنامه مستقل است و هر سه ماه یکبار به صورت الکترونیکی منتشر می‌شود.

پایان یک افسانه؛ رژیم صهیونی در زیر ضربات جمهوری اسلامی از پا درآمد و له شد

و لَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَ أَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

(آیه ۱۳۹، سوره مبارکه آل عمران)

طراح: از، میخائیل براتی

این شماره از خبرنامه در شرایطی تقدیم حضورتان می‌گردد که دستان پلید رژیم غاصب و کودک‌کش صهیونیستی، با همراهی شوم دولت آمریکا و حامیان غربی‌اش، در یک اشتباه بزرگ حریم آسمان ایران اسلامی را آلوده و با تجاوزی آشکار، قلب‌هایمان را به آتش کشید. در این تهاجم ناجوانمردانه، جمعی از هم‌وطنان و هم‌میهنان عزیز و فرزندان رشید این مرز و بوم، سرداران سرافراز و دانشمندان گرانبه‌دار، به فیض شهادت نائل آمدند و روحشان به ملکوت اعلی پیوست.

در آن روزهای تلخ ولی توأمان با شوق نبرد، مقاومت و ایثار، در حالی که مشغول آماده‌سازی این خبرنامه بودیم، توقف اجباری فعالیت‌ها، انتشار آن را برای مدتی به تعویق انداخت. اما دیری نپایید که غیرت و حمیت فرزندان غیور ایران، در نیروهای مسلح جان بر کف و به‌ویژه نیروی هوافضای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و ارتش مقتدر، به جوش آمد و با تدابیر حکیمانه و دوراندیشانه رهبر فرزانه انقلاب، حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، وعده صادق، همچون صاعقه‌ای بر سرشان فرود آمد و درسی فراموش‌ناشدنی و پاسخی دندان‌شکن به این تجاوز آشکار داده شد. در این نبرد پیروزمندانه، ضرباتی چنان مهلک بر پیکر نحیف این رژیم جعلی وارد آمد که در تاریخ ننگینش بی‌سابقه بوده و خواهد بود. پس از دفاع جانانه و نبردی غرورآفرین، رمقی برای این جانیان باقی نماند و به فرموده مقام معظم رهبری، رژیم صهیونی با آن همه هیاهو، با آن همه ادعا، در زیر ضربات جمهوری اسلامی تقریباً از پا درآمد و له شد. این نبرد، که با پیروزی قاطع ایران اسلامی و فرماندهی بی‌نظیر فرمانده معظم کل قوا (مدظله‌العالی) رقم خورد، به‌عنوان یک شاهکار نظامی و سیاسی در تاریخ جهان ثبت خواهد شد. توان دفاعی و قدرت موشکی ایران، تمامی تحلیلگران و صاحب‌نظران عالم را به حیرت واداشت و به جهانیان ثابت کرد که خاک ایران اسلامی، هرگز کوچک‌ترین تجاوزی را برنخواهد تابید و ملت غیور ایران، یکصدا و متحد در برابر هر متجاوزی که قصد تعرض به این سرزمین مقدس را داشته باشد، خواهد ایستاد. این دفاع مقدس، افسانه پوشالی شکست‌ناپذیری رژیم جعلی و حامی بزرگش آمریکا را در هم شکست و پاسخی کوبنده به تمام یاهوگویی‌هایش داد، پاسخی که تا ابد در تاریخ ماندگار خواهد بود. ما نیز در این لحظات، با درود و ثنا به روان پاک شهدای این نبرد پیروزمند، از خداوند متعال علو درجات و رحمت واسعه برای ایشان مسئلت می‌نماییم و پیمان می‌بندیم که راهشان را تا رسیدن به قله‌های عزت و اقتدار، ادامه خواهیم داد.

محمد رضا بهزادی

سردبیر

طرح بزرگ مرکز بین المللی میکروفیلم نور برای احیای فهرست‌های نایاب نسخه‌های خطی هند

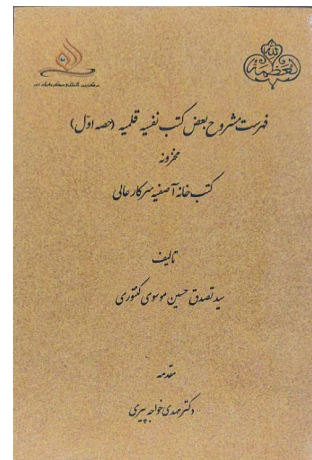
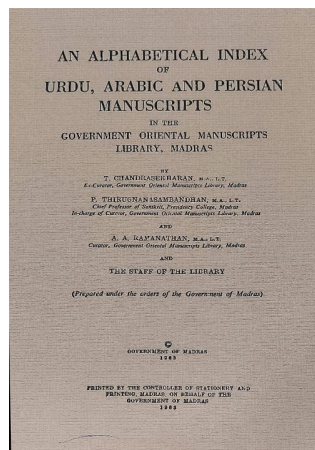
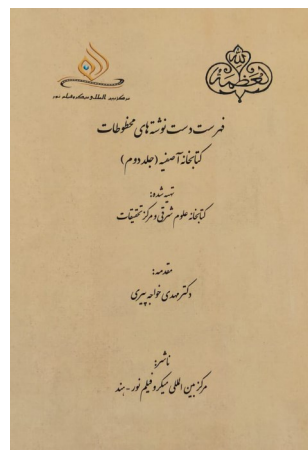
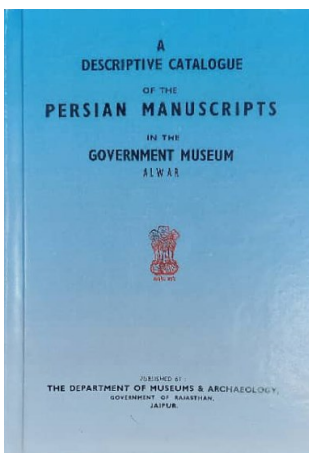
مهدی خواجه‌پیری

در افق روشن احیای میراث مکتوب تمدن اسلامی در هند، مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور گامی بلند و بی‌سابقه برداشته است. این مرکز که سالهاست در طلیعه‌ی صیانت و مستندسازی نسخه‌های خطی در جغرافیای فرهنگی شبه‌قاره می‌درخشد، اینک عزم آن دارد که مجموعه‌ای کم‌نظیر از فهرست‌های نایاب و فهرست‌های دست‌نوشته (رجستر) مهجور نسخه‌های خطی را که تاکنون از دیده‌ی جستجوگران و اهل تحقیق پنهان مانده به زیور طبع بیاراید. این فهرست‌ها، برگرفته از کتابخانه‌های کهن، مدارس علمیه متروک و گنجینه‌های خانوادگی رجال علم و ادب و نشانگر گستره غنی و ژرفای تمدن اسلامی در خاک هند است. در میان آن‌ها، فهرست‌های دست‌نوشته‌ای دیده می‌شود که کتابداران سنتی با دقتی وصف‌ناپذیر، گاه به زبان فارسی و اردو و گاه با حواشی عربی بر صفحات کاغذ سپرده‌اند؛ ولی در گذر زمان در کنج عزلت و فراموشی خزیده‌اند. اکنون، مرکز نور با گردآوری، مقابله، تصحیح و آماده‌سازی این فهرست‌ها، نه تنها اقدام به بازنشر آنان در قالب چاپی و دیجیتال می‌کند بلکه به تصفیه و تکمیل حافظه علمی نسخه‌شناسی در هند اسلامی نیز می‌پردازد. این کار سترگ، در حکم دمیدن روحی تازه در پیکر خاموش کتابخانه‌هایی است

نفس تازه در کالبد کهن میراث

که صدای ورق‌گردانی عالمان و محدثان و فقیهان، قرن‌ها در آن‌ها طنین انداخته است. محققان نسخه‌شناس، مورخان اندیشه، و پژوهندگان تمدن اسلامی، به زودی با مجموعه‌ای از فهرست‌های دست‌نویسی مواجه خواهند شد که نه فقط منابع خام تحقیق، بلکه خود آینه‌دار تاریخ علم و فرهنگ‌اند. فهرست‌هایی که در آن‌ها نام‌های خفته، آثار مفقود، و نشانه‌های کتابخانه‌های گمنام چون ستارگانی خاموش بر پهنه این میراث بازتاب یافته‌اند. مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، این پروژه را نه پایان بلکه آغازی می‌داند بر راهی که به آرشیوهای زنده، بانک‌های دیجیتال متصل به نسخه‌ها و انتشار فراگیر نسخ خطی از کتابخانه‌های محلی هند ختم خواهد شد؛ دعوت از مؤسسات علمی و پژوهشگران برای هم‌افزایی در این راه، خود گواه بر رویکرد علمی و بین‌المللی این طرح سترگ است. بی‌تردید آنچه پیش رو داریم، نه صرفاً فهرستی از فهرست‌ها بلکه سندی از تداوم حیات علم در بستر تاریخ فراموش شده هند اسلامی است.

شهاب خواجہ پیری

گزارش (هند)

مجموعه عنایت جنگ: گنجینه‌ای بی نظیر از اسناد دیوانی گورکانی در دکن

مجموعه عنایت جنگ یکی از مهم‌ترین و بزرگ‌ترین مجموعه‌های بایگانی مرتبط با مدیریت ایالتی گورکانیان در منطقه دکن به‌شمار می‌رود. این مجموعه مشتمل بر بیش از ۱۳۷۰۰۰ سند رسمی است که دوره‌ای بالغ بر یک قرن، از سال بیست و نهم جلوس اورنگ‌زیب (۱۶۸۵ میلادی) تا پانزدهم جلوس شاه‌عالم دوم (۱۷۷۴ میلادی) را دربرمی‌گیرد. این بازه زمانی مصادف است با تثبیت قدرت عملی **آصف‌جاه دوم** به عنوان حاکم مستقل دکن.

درحالی‌که اکثریت قریب به‌اتفاق اسناد رسمی گورکانیان طی قرون متمادی ناپدید شده‌اند، اسناد این مجموعه بازتاب روشنی از عملکرد واحدهای مختلف ساختار امپراتوری، در سطوح مرکزی و ایالتی، فراهم می‌آورند. افزون براین، این اسناد مواد خامی گران‌بها برای بازسازی تاریخ **نظام تقسیم اراضی در دکن طی قرون هفدهم و هجدهم میلادی** محسوب می‌شوند.

نواب عنایت جنگ

این مجموعه ارزشمند، که دربرگیرنده اسناد سلطنتی، ایالتی، فرمان‌ها، مکاتبات دیوانی، و برخی دفاتر مالی و نظامی گورکانی است، اکنون تا حد زیادی خلأ ناشی از فقدان منابع اصیل درباره ساختار اداری دولت گورکانی در هند را جبران می‌کند و در زمره‌ی منابع کلیدی برای مطالعات تاریخی، بایگانی‌شناسی، و شناخت دیوان‌سالاری هند اسلامی قرار دارد.

سامان اداری حکومت گورکانیان هند از حیث اتکای گسترده به اسناد مکتوب، نامه‌نگاری‌های اداری، فرمان‌ها، مکاتبات رسمی و گردش مستمر مدارک بین نهادهای دیوانی، از سوی مورخان معاصر با تعبیر «دولت کاغذی» توصیف شده است. این مفهوم ناظر به ساختاری است که در آن اقتدار و بوروکراسی به واسطه کاغذ و اسناد جاری می‌شود و حیات سیاسی و اقتصادی دولت به مدارک کتبی گره خورده است. با این‌همه، نکته‌ای تأمل‌برانگیز آن است که از این دستگاه عریض و طویل اداری، تنها شمار اندکی از اسناد اصیل تا به امروز باقی مانده‌اند.

علت این نقصان چشمگیر را باید در فروپاشی خشونت‌بار و آشفته ساختار حکمرانی گورکانیان در سده نوزدهم میلادی جست‌وجو کرد؛ دورانی که انهدام نهادهای حکومتی، جنگ‌های داخلی، و ورود استعمارگران انگلیسی، عملاً مانع از حفظ آرشیوهای سلطنتی و ایالتی گردید. در چنین شرایطی، حجم عظیمی از بایگانی‌های اداری از میان رفت و تنها معدودی از اسناد رسمی، خاصه اسناد متعلق به سه تن از سلاطین گورکانی، حفظ شد.

دلیل حفظ همین تعداد اندک نیز نه حفظ آگاهانه میراث اداری، بلکه تصادف تاریخی است؛ زمانی که مقام‌های بریتانیایی در جریان بازداشت و محاکمه **بهادرشاه ظفر**، واپسین شاهنشاه گورکانی، برخی از این اسناد را توقیف کرده و به عنوان ادله در پرونده‌ی شورش ۱۸۵۷ نگهداری کردند. بعدها این اسناد به «اداره سوابق سلطنتی» منتقل شدند که امروزه به‌نام **آرشیو ملی هند** شناخته می‌شود. این مجموعه اکنون در بخشی مجزا از این مرکز، در کنار اسناد مربوط به قیام سال ۱۸۵۷، تحت حفاظت است.

از سوی دیگر، اسناد دیوانی و ایالتی متعلق به حکومت گورکانی در سطح محلی نیز در طول قرون دستخوش زوال و نابودی شد. با این حال، بخشی از این اسناد که مربوط به دوران سلطنت **شاه‌جهان** و **اورنگ‌زیب عالمگیر** است، در منطقه دکن محفوظ ماند. دلیل اصلی بقای این اسناد آن بود که در مخازن قلعه‌ی تاریخی **ارک اورنگ‌آباد**، در شرایطی نسبتاً ایمن، در پشت درهای قفل‌شده نگهداری می‌شدند. بعدها این اسناد به «دفتر دیوانی» و سپس به «مرکز اسناد ایالت آندرا پرادش» در **حیدرآباد** انتقال یافتند و در آنجا در کنار مجموعه اسناد خاندان آصف‌جاهی نگهداری می‌شوند.

نکته‌ای مهم و معتتم در مسیر بازبایی منابع بایگانی گورکانی، کسب مجموعه‌ای ارزشمند از اسناد از سوی **آرشیو ملی هند از نواب عنایت جنگ**، از رجال فرهنگی حیدرآباد، بود. او مدعی بود که این اسناد را از پدربزرگ خویش، **رکن‌الدوله در زمان نظام‌علی خان آصف‌جاه دوم**، به ارث برده است. رکن‌الدوله در روز دوشنبه ۱۲ رجب ۱۱۷۷ هجری قمری (۱۶ ژانویه ۱۷۶۴ میلادی) به سمت دیوان حیدرآباد منصوب شد و تا هنگام ترور در ۲۶ صفر ۱۱۸۹ قمری (۲۷ آوریل ۱۷۷۵ میلادی) در آن مقام باقی ماند.

او نه‌تنها از جمله دیوان‌سالاران اثرگذار عصر خود بود، بلکه در خلال منازعات انگلیسی‌ها و مراته‌ها نقشی میانجی‌گرانه و حساس ایفا کرد. بنا بر برخی روایات، وی موفق شد حجم چشمگیری از اسناد گورکانی را از قلعه‌ی **بهادرگر** نجات دهد. این اسناد پس از مرگ وی، در اختیار بازماندگانش باقی ماند تا اینکه در دوره‌ای متأخر، به آرشیو ملی هند انتقال یافت و اکنون با عنوان رسمی **مجموعه عنایت جنگ (Inayat Jung Collection)** نگهداری می‌شود.

در سال ۲۰۱۱ میلادی، مجموعه ارزشمند و نادر اسناد تاریخی موسوم به **مجموعه عنایت جنگ**، که یکی از جامع‌ترین بایگانی‌های باقی‌مانده از ساختار اداری حکومت گورکانی در دکن هند به‌شمار می‌رود، توسط **مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور** به‌صورت کامل **دیجیتال‌سازی** شد. این مجموعه که مشتمل بر بیش از ۱۳۷۰۰۰ سند دیوانی است، از لحاظ محتوایی اطلاعات گسترده‌ای در زمینه‌های مالی، نظامی، عمرانی، دینی و اجتماعی دوران گورکانی ارائه می‌دهد و بخش مهمی از تاریخ بوروکراسی اسلامی در شبه‌قاره را در خود جای داده است.

با توجه به اهمیت تاریخی و پژوهشی بی‌بدیل این اسناد، پروژه‌های با هدف ایجاد راهنمای جامع و ساخت‌یافته برای تسهیل استفاده علمی از این منبع آغاز گردید. هدف اصلی این پروژه، پردازش نظام‌مند اسناد مجموعه عنایت جنگ و تدوین راهنمایی دقیق و کاربردی برای پژوهشگران و مورخان بود تا بتوانند با سرعت و دقت، اسناد مورد نظر را بر اساس معیارهای جغرافیایی، موضوعی و تاریخی شناسایی و استخراج نمایند.

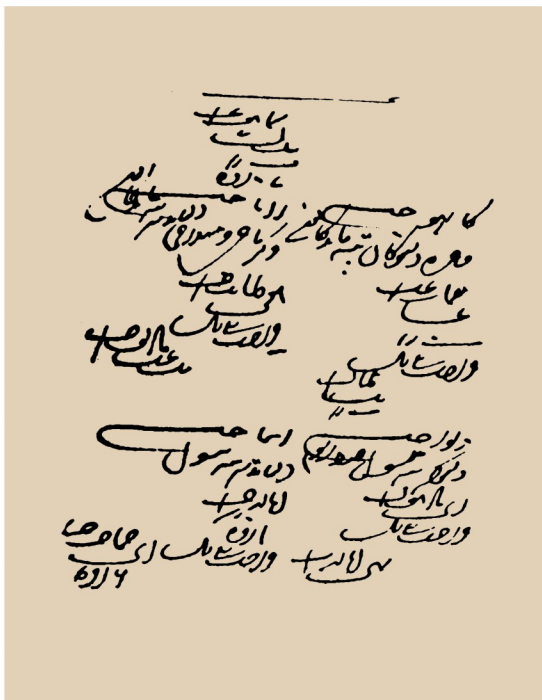
از زمان آغاز فاز اجرایی پروژه در سال ۱۳۹۶ شمسی، دستاوردهای قابل توجهی حاصل شده که هر یک نقش مهمی در دسترس‌پذیری علمی اسناد ایفا کرده‌اند. نخست، فهرست‌های اولیه‌ای که به‌صورت دست‌نویس توسط آرشیو ملی هند تنظیم شده بود، به دقت تایپ و به فرمت دیجیتال منتقل گردید. در این مرحله، ۲۸ جلد از فهرست‌ها دیجیتال‌سازی شد و زمینه‌ای مناسب برای کاوش‌های دقیق‌تر فراهم آمد.

در گام بعدی، ۳۱ جلد از اسناد اصلی نیز به شیوه چاپ همانند منتشر گردید تا ضمن حفظ اسناد فیزیکی، امکان دسترسی گسترده به نسخه‌های دقیق و معتبر آن‌ها فراهم شود. به‌موازات این اقدامات، اطلاعات زمینه‌ای از جمله بازه‌های زمانی، محل صدور، و ویژگی‌های موضوعی اسناد نیز به‌صورت ساختاریافته به فهرست‌ها افزوده شد. در این میان، مناطق مهمی چون **دارالسرور (برهان‌پور)**، **دارالظفر (بیجاپور)**، **ظفرآباد (محمدآباد بیدر)**، **بیراره- خجسته‌بنیاد (اورنگ‌آباد)**، **فرخنده‌بنیاد (حیدرآباد)**، **سورت (گجرات)** و دیگر نواحی مهم اداری دکن به‌عنوان کانون‌های محتوایی اسناد دسته‌بندی گردیدند.

از اقدامات شاخص این پروژه، می‌توان به **شناسایی و رونویسی دقیق مهرهای موجود بر اسناد** اشاره کرد. این مهرها که نشانه‌های اصالت، مقام صادرکننده، و منشأ بوروکراتیک سند به‌شمار می‌روند، به‌دقت استخراج و به زبان فارسی بازنویسی شده‌اند.

مطالعه این مهرها، شناخت دقیق‌تری از ساختار قدرت، جایگاه اداری شخصیت‌ها و تحولات سیاسی دکن در قرن‌های هفدهم و هجدهم میلادی به‌دست می‌دهد. از جمله شخصیت‌های شاخصی که مهرهای ایشان در این مجموعه مشاهده می‌شود می‌توان به **(دیانت‌خان)** دیوان دکن و متصدی سورت **(اسدخان)**، وزیر اعظم اورنگ‌زیب **ملا عبدالغفور** (تاجر بزرگ سورت)، و **مبارزخان** (حاکم گلکنده و گجرات) اشاره کرد. تحلیل جایگاه این افراد درون ساختار دیوانی گورکانی، بینش‌هایی مهم برای فهم مناسبات قدرت و تجارت در اواخر دوره گورکانیان فراهم می‌سازد.

اکنون و پس از سال‌ها تلاش مستمر، اطلاعات دقیق این مجموعه به صورت کامل آماده انتشار در قالب **شش جلد فهرست دو زبانه (فارسی-انگلیسی)** است؛ مجموعه‌ای که پژوهشگران را قادر می‌سازد با روشی نظام‌مند، علمی و هدفمند به جست‌وجوی اسناد بپردازند و از این منبع یکتا در بازسازی تاریخ بوروکراسی گورکانی بهره‌برداری کنند.

سفر رئیس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور به روسیه به دعوت

بنیاد مطالعات اسلامی ابن سینا

با توجه به اهمیت نسخ خطی و میراث مکتوب در فرهنگ و تمدن اسلامی و همچنین وجود آثار دست‌نویس بسیاری که در روسیه موجود است، بنیاد مطالعات اسلامی ابن سینا اهتمام ویژه‌ای به این موضوع داشته و دارد. بنیاد ابن سینا تا کنون آثاری نظیر اصول و مبانی نسخه‌شناسی اثر دکتر عظیمی، مکتوبات و مراسلات داغستان اثر دکتر زینب محمداوا، خزانه اسرار، گزیده‌ای از دست‌نویس‌های فارسی کتابخانه دولتی سنت

پتربورگ و غیره منتشر نموده و همچنین دوره‌های آموزشی نظیر دوره نسخه‌شناسی دکتر متقی، دوره نسخ خطی قرآنی دکتر یاستربوا، سمینار آموزش نسخ خطی اسلامی در بلغار، دوره آموزشی نسخ خطی در سنت پتربورگ، کارگاه آموزشی نسخ خطی و جلدسازی دکتر جعفریان، آموزش آنلاین نسخ خطی دکتر حکیمی و غیره برگزار نموده است. آثار منتشر شده و دوره‌های برگزار شده در راستای فرهنگ و تمدن اسلامی و حفظ این میراث مکتوب بوده است. بنیاد ابن سینا با همین هدف مستندی تحت عنوان میراث مکتوب تولید و منتشر کرده است که مورد توجه اساتید و فرهیختگان روس قرار گرفته است. در ادامه فعالیت‌های مذکور، بنیاد ابن سینا با همکاری مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور تصمیم به برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی نسخ خطی، جلدسازی و مرمت نسخ خطی گرفت. این تصمیم با استقبال طرف روس مواجه شد و مقدمات کار را برای برگزاری این کارگاه‌ها فراهم نمودند. به این منظور استاد ملکیان با سابقه بیش از ۴۰ سال در زمینه مرمت و نگهداری نسخ خطی و آثار باستانی به همراه دکتر مهدی خواجه‌پیری رئیس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور از تاریخ ۱۳ تا ۲۳ مارس ۲۰۲۵ (۲۳ اسفند ۱۴۰۳ تا سوم فروردین ۱۴۰۴) در روسیه حضور یافتند؛ و دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی و دیدارهایی به شرح ذیل برگزار گردید.

دیدار و گفتگو با رئیس و مسئولان دانشگاه دولتی داغستان

مسئولان بنیاد ابن سینا و همراهان با رئیس و مسئولان دانشگاه دولتی داغستان دیدار و گفتگو کردند و پروژه‌های مشترک آموزشی، پژوهشی و انتشاراتی را مورد بررسی قرار دادند.

در تاریخ پنج‌شنبه ۲۰ مارس ۲۰۲۵ (۳۰ فروردین ۱۴۰۳) آقای دکتر حمید هادوی رئیس بنیاد ابن سینا به همراه دکتر خواجه‌پیری رئیس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور با رئیس و مسئولان دانشگاه دولتی داغستان دیدار و گفتگو کردند.

در این دیدار آقای دکتر مرتضی علی رمضانوف رئیس دانشگاه دولتی داغستان ضمن تشکر از فعالیت‌ها و حمایت‌های بنیاد ابن سینا، گزارشی از سفر اخیر خود به ایران را برای حاضران بیان نمود و ظرفیت‌های همکاری دانشگاه دولتی داغستان با بنیاد ابن سینا را برشمرد. در ادامه دکتر هادوی نیز آمادگی بنیاد ابن سینا برای حمایت از طرح‌های آموزشی، پژوهشی و انتشاراتی را اعلام کرد و افزود:

بنیاد می‌تواند در زمینه برگزاری دوره‌ها و درس‌گفتارهای آموزشی و اعزام اساتید و پژوهشگران مرتبط با رشته‌های اسلام‌شناسی و ایران‌شناسی در فدراسیون روسیه به ایران با دانشگاه دولتی داغستان همکاری و مشارکت نماید.

در پایان آقای دکتر خواجه‌پیری رئیس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور طی سخنانی به تشریح فعالیت‌های این مرکز پرداخت و ادامه افزود: مرکز میکروفیلم نور می‌تواند برای علاقمندان به موضوعات مرتبط با نسخ خطی کارگاه‌های آموزشی در ایران، روسیه و هند برگزار نماید.

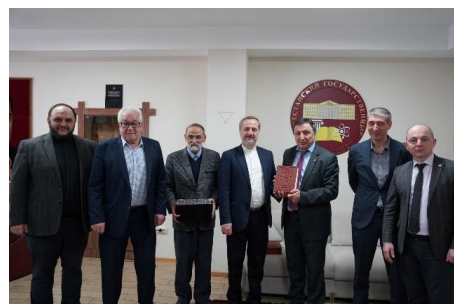
در این نشست از طرف بنیاد ابن سینا و مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور هدایایی به رئیس و مسئولان دانشگاه دولتی داغستان تقدیم شد.

دیدار و گفتگو با رئیس مرکز تحقیقات

فدرال آکادمی علوم در داغستان

در تاریخ ۱۷ مارس ۲۰۲۵ (۲۷ اسفند ۱۴۰۳) دکتر حمید هادوی رئیس بنیاد مطالعات اسلامی ابن سینا با دکتر آکای مرتضایف رئیس مرکز تحقیقات فدرال آکادمی علوم داغستان دیدار و گفتگو کردند. در این دیدار آقای مرتضایف رئیس مرکز تحقیقات فدرال آکادمی علوم داغستان با اشاره به نیازهای این مرکز و از دیگر سو وجود ظرفیت‌ها و توانمندی‌های بنیاد، خواستار توسعه همکاری‌ها با بنیاد ابن سینا شد.

در این دیدار نسخه نفیس قرآن کریم چاپ بنیاد ابن سینا به همراه چند اثر دیگر بنیاد به رئیس مرکز تحقیقات فدرال آکادمی علوم داغستان اهدا شد. همچنین دکتر خواجه‌پیری به صورت مختصر به معرفی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور و فعالیت‌های آن پرداختند.

بارتاب خبری اهدای سفرنامه احمد بن فضلان به مفتی اعظم روسیه

خانه اخبار اخبار

۹۸ مشاهده: ۲۱:۰۸ - ۱۴۰۳/۱۲/۲۴

اهدای نسخه نفیس سفرنامه ابن فضلان از سوی سفیر ایران به رئیس شورای مفتیان روسیه

سفیر جمهوری اسلامی ایران در روسیه یک نسخه همانند و منحصر به فرد سفرنامه ابن فضلان به مفتی اعظم راویل عین الدین، رهبر اداره دینی مسلمانان روسیه اهدا کرد.

کاظم جلالی، سفیر جمهوری اسلامی ایران

سومین جهان / ۱۴۰۳ - ۱۴۰۲ / GMT 11:27 / ارز هفتگی

شنبه ۲۵ اسفند ۱۴۰۳ / ۹۱۵۰ / مسکنی سیاست خارجی / کد خبر 1403122517781 / 71038

اهدای نسخه نفیس سفرنامه "ابن فضلان" از سوی سفیر ایران به رئیس شورای مفتیان روسیه

کاظم جلالی، سفیر جمهوری اسلامی ایران در روسیه در مراسم ضیافت افطار در سفارت کشورمان، یک نسخه همانند و منحصر به فرد سفرنامه «ابن فضلان» را با حضور مهدی خواجه پیری، رئیس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور به مفتی اعظم «راویل عین‌الدین»، رهبر اداره دینی مسلمان روسیه اهدا کرد.

به گزارش ایسنا، این کتاب منحصر به فرد با کاغذ دستساز، تنها نسخه همانند نسخه اصلی و محصول مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور (مرکز پژوهشی در خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران در دهلنو هند) است و کاغذ، صحافی و صفحه‌آرایی آن به صورت دستی و سنتی توسط مهدی خواجه پیری، از متخصصان مرمت و کتات ساخته شده است.

ضیافت افطار دکتر کاظم جلالی سفیر جمهوری اسلامی ایران در روسیه و اهدای چاپ همانند سفرنامه احمد ابن فضلان به رئیس شورای مفتیان روسیه

به گزارش سفارت جمهوری اسلامی ایران در مسکو؛ سفیر جمهوری اسلامی ایران دکتر کاظم جلالی یک نسخه چاپ همانند و منحصر به فرد سفرنامه احمد ابن فضلان از نمونه چاپ همانندهای منتشر شده توسط مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور را به مفتی اعظم راویل عین‌الدین، رهبر اداره دینی مسلمانان روسیه در حضور دکتر مهدی خواجه‌پیری رئیس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور اهدا کرد. این کتاب منحصر به فرد با کاغذ دست‌ساز از جمله نسخه‌های چاپ همانند محدود از یگانه نسخه خطی این سفرنامه محفوظ در کتابخانه آستان قدس رضوی است که کاغذ، صفحه‌آرایی و صحافی آن به صورت دستی و سنتی توسط متخصصان مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور انجام شده و به طبع و نشر رسیده است.

اخبار بیرون مرزی مرکز

افتتاحیه نمایشگاه خورشید اسلام

گزارش

امضای تفاهم‌نامه همکاری میان بنیاد ابن‌سینا و مرکز تحقیقات فدرال آکادمی علوم روسیه در داغستان

در تاریخ ۱۷ مارس ۲۰۲۵ (۲۷ اسفند ۱۴۰۳) تفاهم‌نامه همکاری‌های آموزشی، پژوهشی و انتشاراتی بنیاد ابن‌سینا و مرکز تحقیقات فدرال آکادمی علوم در داغستان به امضای طرفین رسید. در این مراسم که استادان و دانشجویان مرکز تحقیقات فدرال آکادمی علوم در داغستان حضور داشتند، آقای دکتر حمید هادوی به صورت مختصر به بیان فعالیت‌های بنیاد پرداخت. دکتر آقای مرتضای رییس مرکز تحقیقات فدرال آکادمی علوم در داغستان ضمن اشاره به سابقه همکاری‌های موفق بنیاد و مرکز مذکور خواستار گسترش همکاری‌های دوجانبه در زمینه‌های مختلف شد.

در این مراسم آقای دکتر خواجه‌پیری رئیس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور به بیان فعالیت‌های ۴۶ ساله این مرکز پرداخت و آمادگی این مرکز را برای حمایت از نسخه‌شناسان و مرمت‌گران نسخ خطی اعلام کرد و افزود: مرکز میکروفیلم نور می‌تواند کارگاه‌های آموزشی در موضوعات مرتبط با نسخ خطی در ایران، هند و روسیه برگزار نماید.

سپس تفاهم‌نامه همکاری فی‌مابین بنیاد و مرکز تحقیقات فدرال آکادمی علوم در داغستان به امضای روسای دو مرکز رسید و آثار بنیاد ابن‌سینا به مرکز تحقیقات فدرال آکادمی علوم در داغستان اهدا گردید.

روز چهارشنبه ۱۹ مارس ۲۰۲۵ (۲۹ اسفند ۱۴۰۳) مراسم افتتاحیه نمایشگاه خورشید اسلام در شهر مخاچ‌قلعه داغستان روسیه برگزار گردید. این نمایشگاه با حمایت بنیاد مطالعات اسلامی ابن‌سینا و با همکاری مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور و انستیتو تاریخ آکادمی علوم روسیه در محل موزه تاریخ روسیه برگزار گردید.

در مراسم افتتاحیه این نمایشگاه آقای دکتر رمضان سلطانونیچ عبدالمجیدوف رئیس انستیتو تاریخ آکادمی علوم روسیه در داغستان ضمن تشکر و قدردانی از حمایت‌های بنیاد ابن‌سینا در برگزاری این نمایشگاه و کارگاه‌های آموزشی افزود: برگزاری این نمایشگاه‌ها می‌تواند پژوهشگران و اساتید جوان را با فرهنگ و تمدن اسلامی بیش از پیش آشنا سازد و ارتباطات فرهنگی بین اقوام را نیز تقویت کند.

سپس آقای دکتر حمید هادوی رئیس بنیاد ابن‌سینا ضمن تشریح هدف از برگزاری این نمایشگاه، خاطر نشان نمود این نمایشگاه‌ها می‌تواند شروعی برای گسترش همکاری‌های فرهنگی و هنری و علمی باشد و محققان روس را با منابع اسلامی آشنا سازد.

در ادامه آقای دکتر خواجه‌پیری رئیس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور به تشریح فعالیت‌های این مرکز در زمینه حفظ و مرمت نسخ خطی اسلامی و دیجیتال‌سازی آن‌ها بیان کردند.

در این نمایشگاه نسخه چاپ همانند و با کیفیت از نسخ خطی قرآن، تفاسیر و کتب ادبیات فارسی، صحیفه سجادیه و غیره به معرض نمایش گذاشته شد. نسخه چاپ همانند این آثار توسط مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور تهیه و در اختیار بنیاد ابن‌سینا قرار گرفت.

نمایش تیزری درباره نمایشگاه خورشید اسلام و پخش مستند نقطه از تولیدات بنیاد ابن‌سینا بخش دیگری از برنامه این افتتاحیه بود. حضاران در پایان از نمایشگاه بازدید کردند. نمایشگاه خورشید اسلام به مدت یک ماه در موزه تاریخ روسیه برپا بود.

مصاحبه‌های تلویزیونی

با پیگیری بنیاد ابن سینا، دکتر خواجه‌پیری و استاد ملکیان با تلویزیون دولتی داغستان و تلویزیون بین‌المللی بریکس مصاحبه‌هایی انجام دادند و نکاتی را در خصوص حفظ میراث مکتوب مشترک بیان کردند. مخاطبان بسیاری از این طریق توانستند از مصاحبه‌های مذکور بهره ببرند.

کارگاه‌های برگزار شده در مسکو

کارگاه تخصصی آموزش جلدسازی و صحافی سنتی ایرانی در کتابخانه‌های لنین و نکراسوف (مسکو)؛ ۱۴ مارس ۲۰۲۵ (۲۵ اسفند ۱۴۰۳)

کارگاه آموزشی مرمت نسخ خطی در کتابخانه دولتی (لنین)؛ ۲۲ مارس ۲۰۲۵ (۲ فروردین ۱۴۰۴)

کارگاه‌های برگزار شده در مخاچ‌قلعه

برگزاری سه کارگاه تخصصی آموزش جلدسازی و مرمت توسط استاد حمید ملکیان؛ ۱۸ و ۱۹ و ۲۰ مارس ۲۰۲۵

بازدیدهای تخصصی از مراکز فرهنگی در سفر به روسیه و داغستان

بازدید از کتابخانه نکراسوف مسکو

بازدید از بخش مرمت و نگهداری نسخ خطی کتابخانه دولتی مسکو

انستیتو تاریخ داغستان دارای نسخه‌های نفیس از جمله قرآن هفت جلدی متعلق به سال ۷۳۰ با خط هنرمندی ایرانی به نام ساوی است. قرآن مذکور در هفت جلد کتابت شده است و تزیینات و تذهیب‌های فراوان و بسیار نفیس در آن به کار رفته و به جرات می‌توان گفت کتابت این قرآن در نوع خود کم نظیر است. در توصیف این قرآن آمده است که توسط نادرشاه افشار به حاکم داغستان به عنوان یک هدیه نفیس اهدا شده است. این اثر ارزشمند که میراثی مکتوب از فرهنگ و هنر سرزمین ایران محسوب می‌شود، متأسفانه اکنون در شرایط خوبی از نظر حفظ و نگهداری قرار ندارد. در این خصوص مذاکراتی بین رئیس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور و مسئولان انستیتو در مورد مرمت و حفظ این اثر ارزشمند صورت گرفت.

بازدید از موزه داغستان

بازدید از کتابخانه دانشگاه دولتی داغستان

همزمان با روز ملی خلیج فارس، مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور با همکاری دانشگاه خلیج فارس، نمایشگاهی از اسناد دیجیتالی شده آرشیو ملی هند درباره حاکمیت تاریخی ایران بر خلیج فارس را در دانشکده مهندسی نفت، گاز و پتروشیمی برگزار کرد. این رویداد با نشست تخصصی و حضور مقامات ارشد کشوری و استانی همراه بود.

به گزارش روابط عمومی دانشگاه خلیج فارس، در دهم اردیبهشت ماه ۱۴۰۴ و همزمان با روز ملی خلیج فارس، نمایشگاه اسناد تاریخی با موضوع حاکمیت ایران بر خلیج فارس در فضای نمایشگاهی دانشکده مهندسی نفت، گاز و پتروشیمی دانشگاه خلیج فارس افتتاح شد. این مراسم با حضور شخصیت‌های برجسته‌ای همراه بود. در این آیین دکتر ارسلان زارع، استاندار بوشهر، فرماندهان نیروی دریایی سپاه و ارتش، روسای دانشگاه‌های کشور و میهمانان بین‌المللی، جمعی از اساتید، پژوهشگران و علاقه‌مندان به بازدید از نمایشگاه و شرکت در نشست‌های تخصصی پرداختند. دکتر محمد مدرسی، رئیس دانشگاه خلیج فارس در سخنرانی خود تأکید کرد: این نمایشگاه گواهی روشن بر حقانیت تاریخی ایران در خلیج فارس است و دانشگاه خلیج فارس به عنوان دانشگاهی پیشرو در منطقه، همواره حافظ این میراث گران‌بها خواهد بود. محمدرضا بهزادی مدیر بخش اسناد و فهرست‌نویسی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور در آیین گشایش این نمایشگاه تصریح کرد: آنچه امروز به همت دکتر مهدی خواجه‌پیری در مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور گرد آمده است، بخش مهمی از اسناد فارسی شبه‌قاره هند به زبان فارسی است و در این میان اسناد مرتبط با حاکمیت ایران بر خلیج فارس از اهمیت بسیار بالایی برخوردار هستند. وی افزود اسناد به نمایش درآمده در این رویداد برای نخستین بار است که از میان مجموعه اسناد روابط خارجی آرشیو ملی هند توسط این مرکز گزینش و شناسایی شده و مورد فهرست‌نویسی قرار گرفته است. بهزادی، مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور را به عنوان یک مرجع مهم جهانی در حوزه نسخ خطی و اسناد تاریخی معرفی کرد که می‌تواند پاسخگوی نیاز پژوهشگران و اساتید و دانشجویان در حوزه‌های مختلف علوم از طریق ارائه اسناد دست اول و بکر و نسخ خطی برای انجام پژوهش‌های کاربردی باشد. دکتر ارسلان زارع، استاندار بوشهر نیز پس از بازدید از نمایشگاه اظهار داشت: این اسناد تاریخی سند محکمی بر ایرانی بودن این آب‌راه استراتژیک است و باید از چنین اقدامات فرهنگی و علمی حمایت شود. زارع ادامه داد: خلیج فارس در طول قرن‌ها، نقطه اتصال تمدن‌ها و فرهنگ‌ها بوده و با وصل کردن ملت‌ها به یکدیگر، تداوم بخش ارتباط صلح‌آمیز انسان‌ها بوده است؛ خلیج فارس را باید نماد بارز صلح‌دوستی ملت ایران دانست و آن‌زمان که استعمارگران خیال خام چپاول و دست‌اندازی به کشورمان را در سر می‌پروراندند؛ دلاورانی مانند شهید رئیسی دلاوری‌ها اجازه تعدی به هیچ بیگانه‌ای ندادند و اینجاست که می‌توان گفت خلیج فارس، نماد عزت و مقاومت ایران هم هست. این نمایشگاه شامل اسناد دیجیتالی شده از آرشیو ملی هند، روزنامه‌های فارسی شبه‌قاره و اخبار خلیج فارس و بوشهر بود که مورد استقبال بی‌سابقه پژوهشگران و دانشجویان قرار گرفت.

بازدید دکتر ارسلان زارع استاندار بوشهر به همراه سردار حیدر هنریان مجرد فرمانده منطقه دوم نیروی دریایی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و ناخدا یکم امین ارشدی جانشین فرماندهی پایگاه نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بوشهر از نمایشگاه اسناد خلیج فارس از آرشیو دیجیتال مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور

اعضای هیئت علمی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور در ادامه برنامه‌های استانی خود، روز پنج‌شنبه ۱۱ اردیبهشت ماه از پایگاه دریایی بوشهر و آثار تاریخی مهم این مجموعه بازدید کردند.

به گزارش روابط عمومی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، این بازدید، با استقبال رسمی مقامات ارشد نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بوشهر همراه بود. در این برنامه که به دعوت ناخدا یکم امین ارشدی، جانشین فرماندهی پایگاه دریایی بوشهر و استقبال رسمی دریادار دوم تکاور مرتضی درخوران، فرمانده پایگاه دریایی بوشهر صورت پذیرفت، اعضای هیئت علمی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور از موزه نیروی دریایی جنوب بازدید نمودند. همچنین در این دیدار، بررسی عملیات‌های غرورآفرین نیروی دریایی در جنگ تحمیلی هشت ساله، عملیات‌ها در دریای سرخ و خلیج عدن و بازدید از آثار تاریخی به راهنمایی مدیران مجموعه صورت پذیرفت. به جز این، عمارت سبزآباد (کنسولگری سابق بریتانیا در بوشهر)، کشتی تاریخی پرسپولیس (از کشتی‌های جنگی دوره قاجار) و عمارت کلاه فرنگی بوشهر نیز در برنامه این بازدید مورد توجه قرار گرفت. دریادار درخوران در این بازدید بر اهمیت حفظ میراث تاریخی و نظامی کشور تأکید کرد و اظهار داشت: همکاری‌های علمی با مراکز پژوهشی مانند مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور می‌تواند در مستندسازی افتخارات نیروی دریایی مؤثر باشد. در این دیدار بر توسعه همکاری‌های مشترک و همچنین مستندسازی آثار تاریخی و نظامی و بررسی زمینه‌های همکاری پژوهشی و جمع‌آوری اطلاعات برای پروژه‌های آرشیوی نیروی دریایی از آرشیوهای مختلف بین‌المللی با همکاری مرکز، تأکید شد.

استقبال رسمی دریادار دوم تکاور مرتضی درخوران، فرمانده پایگاه دریایی بوشهر و ناخدا یکم امین ارشدی، جانشین فرماندهی پایگاه دریایی بوشهر از اعضای هیئت علمی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور

نشست تخصصی بررسی اسناد تاریخی خلیج فارس از آرشیو ملی هند، عصر روز چهارشنبه دهم اردیبهشت ماه در سالن کنفرانس سازمان مرکزی دانشگاه خلیج فارس برگزار شد.

به گزارش روابط عمومی مرکز بین‌المللی میکرو فیلم نور، این نشست تخصصی که در چارچوب نمایشگاه اسناد تاریخی خلیج فارس برگزار گردید، میزبان جمعی از پژوهشگران، دانشجویان و اساتید دانشگاه‌های تهران و بوشهر بود. برنامه‌های نشست شامل سخنرانی اساتید دانشگاه‌های الزهرا و تهران، ارائه مقالات تخصصی توسط پژوهشگران دانشگاه‌های بوشهر، تقدیر از زحمات دکتر علی رسولی، مدیر گروه تاریخ دانشگاه خلیج فارس و هماهنگ‌کننده نمایشگاه و نشست و اهدای لوح یادبود و هدایا به سخنرانان و اعضای هیئت اجرایی بود. در این مراسم دکتر محمد مدرس، رئیس دانشگاه خلیج فارس، با تقدیر از برنامه‌ریزی‌های دکتر علی رسولی در سازماندهی این رویداد علمی، با همکاری مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور بر اهمیت مطالعات خلیج فارس شناسی تأکید کرد. ایشان همچنین از تمامی سخنرانان نشست‌های صبح و عصر با اهدای لوح یادبود و هدایای تقدیری تجلیل به عمل آوردند.

نمایشگاه تخصصی اسناد خلیج فارس با همکاری مشترک دانشگاه الزهرا و مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور

مراسم رونمایی از مجموعه اسناد تخصصی خلیج فارس روز یکشنبه ۲۱ اردیبهشت ماه با همکاری مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور و دانشگاه الزهرا (س) برگزار شد. این رویداد با حضور مسئولان ارشد علمی، فرهنگی و اسنادی کشور همراه بود و به بررسی ابعاد تاریخی و حقوقی هویت خلیج فارس و اسناد حاکمیتی ایران بر این آبراه پرداخت. این مراسم با سخنرانی مسئولین دانشگاه و مدعوین فرهنگی به شرح زیر برگزار گردید، دکتر زهرا ناظم‌بکائی (رئیس دانشگاه الزهرا): تأکید بر نقش دانشگاه‌های ایران در مستندسازی هویت ملی و پژوهش‌های بین‌رشته‌ای. دکتر سید احمد رضا خضری (مدیرکل حوزه وزارتی وزیر علوم): سخنرانی با

موضوع (اهمیت اسناد تاریخی در دیپلماسی علمی)، دکتر جمشید نوروزی (عضو هیئت علمی گروه تاریخ دانشگاه الزهرا): تحلیل تاریخی اسناد خلیج فارس و جایگاه آن در منابع بین‌المللی، دکتر غلامرضا امیرخانی (رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران): سخنرانی با موضوع (حفظ و انتشار اسناد ملی به‌عنوان گنجینه‌های هویتی)، کلیپ مستند خلیج فارس (نمایش نقشه‌ها و اسناد تاریخی)، دکتر محمدرضا بهزادی (معرفی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور و فرآیند جمع‌آوری اسناد). در این سخنرانی بر اهمیت اسناد نادر از آرشیو ملی هند، همچنین تأکید بر حاکمیت تاریخی ایران بر خلیج فارس از منظر تاریخی و حقوقی، و معرفی دستاوردهای دیجیتال‌سازی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور در حفظ میراث مکتوب مطالبی توسط مدیر بخش اسناد این مجموعه بیان گردید. این مراسم گامی مهم در راستای ترویج پژوهش‌های اسنادی و تقویت گفتمان ملی درباره هویت تاریخی خلیج فارس خواهد بود.

منصور نادرالعصر جهانگیرشاهی

نقاش برجسته، طبیعت‌نگار دقیق، و استاد شیرین‌قلم دوران اکبرشاهی (۳-۱۰۱۲ق) و جهانگیرشاهی (۱۰۱۲-۱۰۳۷ق) منصور، هنرمند هندی دربار گورکانیان هند بود که به‌ویژه در دوران جهانگیرشاه، جایگاه و منزلتی ممتاز داشت. او در مکتب مغولی هند رشد یافت و در شیوه‌های شاخص نقاشی در شهرهای مختلف آن دیار فعال بود. در آغاز، منصور نقاشی جست‌وجوگر و کنجکاو بود و در گروه نقاشان درباری فعالیت می‌کرد. آثار او لطافت، ظرافت و ظرافتمندی چشمگیری داشت؛ به‌ویژه آن‌گاه که نسخه‌های سلطنتی را مصور می‌کرد و شایستگی‌های هنری‌اش را به نمایش می‌گذاشت. او از میان هشت نقاش برجسته که در سال ۹۹۸ق در دوران اکبرشاه مشغول نگارش نسخه‌های بابرنامه (نسخه‌های رسمی با نگارشی منظم برای دربار) بودند، هنر و نامش برجسته شد. نخستین نشانه از حضور او با عنوان منصور نقاش در این نسخه‌ها پدیدار گردید که در ادامه همکاری با استاد کانها، جایگاه خود را مستحکم‌تر کرد. اثر یادشده که امروزه در موزه ویکتوریا و آلبرت لندن نگهداری می‌شود، نشان‌گر توانایی کم‌نظیر او در هنر مصورگری و نقش‌پردازی دقیق است. فعالیت اولیه منصور در حوزه جانورسازی (نقش حیوانات) آغاز شد، سپس به تصویر گل‌ها، پرندگان، و چهره‌نگاری روی آورد. وی در این زمینه‌ها، همتایی نداشت؛ چراکه با دقت و وسواس شدید به رنگ‌های طبیعی، شکل‌ها و جزئیات ظریف می‌پرداخت. جهانگیرشاه از این مهارت استقبال کرد و دستور داد حیوانات و پرندگان صحرایی به دقت و واقعیت کامل نقش شوند. درباره علاقه شخصی جهانگیر به نقش حیوانات، در تزوک جهانگیری، چنین آورده است که: چون این جانوران در نظر من به غایت غریب درآمده، هم نوازشم و هم در جهانگیرنامه فرمودم که مصوران شبیه آن‌ها را کشیدند تا حیرتی که از شنیدن دست دهد، از دیدن زیاده گردد. در این زمینه بوقلمون زیبایی را که توسط یکی از دستداران شاه به او هدیه شده بود، پس از اینکه زیبایی جمال و تعاریف ظاهری او را به نفسه یادداشت نمود، به استاد منصور نیز دستور داد، جهت عرضه سایر مشخصات پرنده، تصویر ظاهری او را مصور ساخته تقدیم نماید. بعید نیست بوقلمون مذکور، همان آبرنگ بوقلمون مضبوط در موزه ویکتوریا آلبرت لندن که رقم: (عمل بنده درگاه منصور نادرالعصر ۱۰۲۱) در بردارد، بوده باشد.

نمونه آثار برجسته بر جای مانده از

منصور نادرالعصر

۱. مجلس شکار از نسخه اکبرنامه

۲. بارگاه سلطنتی

۳. پرتو علی‌خان کروری

۴. مینیاتور جنگ با جاموغه

۵. چندین تصویر طبیعت‌بنیان

منصور از رنگ‌هایی با وسواس فوق‌العاده استفاده می‌کرد؛ رنگ‌هایی که جلوه‌ای طبیعی و دل‌نواز داشتند. در مواردی با زمینه‌ای ساده و در مواقعی با زمینه‌پردازی غنی، اثر را توسعه می‌داد.

علاقه ویژه‌ای به ترسیم گل‌های زیبا داشت؛ به‌ویژه گل‌های کشمیری که در سفر جهان‌گیرشاه به کشمیر و به دستور او تصویر شدند. آثارش در لبه‌ها و حواشی با تذهیب ظریف و حل‌کاری هنرمندانه مصوب شده‌اند.

آثار منصور در موزه‌های متروپولیتن، موزه بریتانیا، کتابخانه سلطنتی وینز، موزه ملی هند و کتابخانه کاخ گلستان نگهداری می‌شوند. این گستردگی حضور جهانی، بخشی از تأثیر و اهمیت هنری او را به نمایش می‌گذارد.

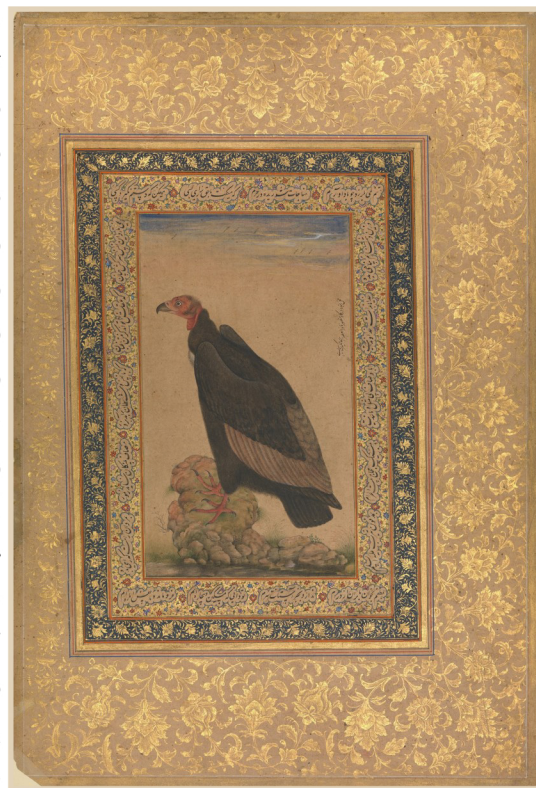

و باز در یکی از صفحات تزوک خود، در این باره چنین می‌نویسد: در این ولا دارای دوران مصحوب پری بیک میرشکار یک دست شنقار خوش‌رنگ فرستاده بود و یک دست دیگر خان عالم داده، مشارالیه نیز با شنقار شاهی که بدرگاه ارسال داشته، خود در راه ضایع می‌شود و شنقار شاهی نیز از غفلت میرشکار به چنگ گربه می‌افتد، اگر چه زنده بدرگاه رسانند، لیکن یک هفته بیش نماند و تلف شد، چه نویسم از حسن و رنگ این جانور... به استاد منصور نقاش که به خطاب نادرالعصر سرافراز است، فرمودم که شبیه آن را کشیده نگاه دارد. منصور، به سبب مهارت فراوان، عنوان نادرالعصر را از دهان شاه دریافت کرد و در محیط دربار از امتیازات خاصی بهره‌مند گشت. شاه در تزوکش از او چنین یاد کرده است: منصور نقاش که به خطاب نادرالعصری ممتاز است و در فن نقاشی بی‌مانند آید. این ستایش‌ها بیانگر جایگاه بی‌نظیر او در عرصه تصویرسازی درباری و طبیعت‌نگاری است. استاد منصور به علت تداوم ودقت در امر طبیعت‌سازی که اغلب آن‌ها بدستور جهانگیر شاه اجرا می‌گردید به مثابه دانشمند جانورشناس و گیاه‌شناس متبحری به شمار می‌آمد و از حدت و سلیقه‌ای که در ارائه رنگ‌ها و شکل طبیعی و سایر ریزه‌کاری‌های آن به کار می‌برد، قادر بود که تصویر حقیقی آن موضوعات را چنان که بوده و هست به روی کاغذ بیاورد و طبیعی‌تر جلوه‌گر سازد. جهانگیرشاه در سفری که در سالیان ۱۰۳۰ به ناحیه کشمیر نموده و در این سفر منصور نقاش نیز شرفیاب حضور بوده دستور داد که مقدار زیادی از گلها و سبزه‌های نایاب و زیبایی را که در آن ولایت بدست می‌آمده تصویر کرده و در یک مرقعی مرتب سازد. این مرقع به مرور اتمام پذیرفت و منصور نقاش توانست حدود صد و خورده‌ای از بهترین گل‌های آن ناحیه را به شیوایی تمام تصویر نموده و زیب مرقع کرداند، به طوری که می‌دانیم این مرقع نفیس بعد از مرگ جهانگیر، به دارا شکوه رسیده و آن پادشاه نیز مرقع را به زن مورد علاقه خود هدیه نمود.

مرگ پل منصور ۱۱۳۶

منصور، نقش جانوران را نیز با دقت و کنجایوی مخصوصی که داشت چشم‌نواز و دل‌فریب ترسیم می‌نمود و گویا مرده و یا زنده حیوانات را در مقابل قرار می‌داد و با وسواس و تیزی ماهرانه‌ای که داشت، تمام نکات باریک آن راه از قبیل حالت عمومی و فرم دست و پا و منقار و زیبایی‌های طبیعی، بخصوص رنگ‌های متنوعی که بال و پر پرندگان در برداشت، و سایر جزئیات دیگر را به نازک‌قلمی نقش می‌نمود و لطیف و روپائی خلق می‌کرد. در رنگ‌آمیزی و انتخاب و بکار برد آن، وسواس و دقت زیاده از حدی بکار می‌برد و از رنگ‌های آمیخته‌ای که می‌بایستی بسان رنگ‌های طبیعی جلوه‌گر باشند سود می‌جست و رنگ‌ها را چشم‌آذین و طبیعی می‌ساخت. زمینه بعضی از موضوعات را ساده می‌گرفت و به رنگ ملایم و مختصری که بکار می‌برد قناعت می‌کرد، و در موارد ضروری که بر زمینه غنی احتیاج داشت، زمینه را نیز بسان اصل نقاشی، پرمایه و با محتوی می‌ساخت و جلوه‌اثر را مضاعف می‌نمود. در صنعت تذهیب و حل‌کاری، دستی پر حلاوت داشت و در زمینه بعضی از آثار و ارائه نقوش البسه و سایر ضروریات زندگی و مخصوصاً حل‌کاری جداول و کنار صفحات، نقاشی دقیق‌نگار و چابک قلم بشمار می‌آمد. این هنرمند نقاش افتاده و درویش مسلکی بود و به افتخارات زندگانی اعتقادی نداشت و گو اینکه به لقب نادرالعصری مفتخر گشته بود و همکاران و نقاشان حتی خود جهانگیر در مواردی، این لقب پرامتیاز را درج می‌نمودند، ولی استاد منصور به غیر از دو اثر شناخته شده‌اش که نادرالعصر جهانگیرشاهی یاد نموده، در دیگر آثار بجا مانده‌اش، به لفظ تنهای (بنده درگاه منصور) و یا (منصور جهانگیرشاهی) اکتفا نموده و نادرالعصری‌اش را به خاطر حرمت سایر همکاران که مبادا این امتیاز را ناشی بر کبر و غرور نقاش به حساب آورده و او را فرد مغروری بدانند، نادیده گرفته است. متأسفانه با همه این شهرت و آثار فراوانی که به یادگار نهاده، احوال جامع و کامل این نقاش، به غیر از اطلاعاتی که جهانگیر در تزوک خود یاد نموده، مشخصات دیگری درج نشده و تنها می‌شود گفت که قدیمی‌ترین اثر وی همانا آثاری در نسخه با برنامه سال ۹۹۸ ه. ق. است که نامی از این نقاش یاد شده و تا اواخر سلطنت جهانگیرشاهی تداوم یافته است.

پروژه مرمت و بازسازی نسخه‌های خطی آستان قدس رضوی

گزارش

گروه مرمت مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور - دفتر تهران

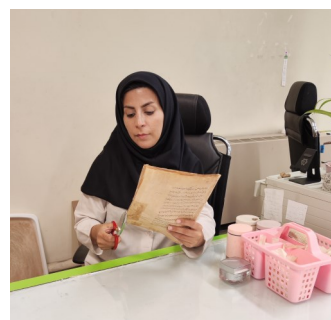
در چارچوب این همکاری از آغاز پروژه تا خردادماه سال ۱۴۰۴، تعداد ۲۲۰۷ نسخه خطی مرمت گردیده که آمار تفصیلی آن به شرح زیر است:

- شهریور ۱۴۰۱: حدود ۶۰ نسخه (دوره آموزشی)
- اسفند ۱۴۰۱: ۳۵ نسخه
- سال ۱۴۰۲: ۵۶۱ نسخه
- سال ۱۴۰۳: ۱۲۴۶ نسخه
- تا خرداد ۱۴۰۴: ۳۰۸ نسخه

این روند نشان‌دهنده توسعه تدریجی ظرفیت‌های اجرایی، مهارتی و کارگاهی در این پروژه ملی و فرهنگی است. به‌طور میانگین، در سه‌ماهه نخست سال ۱۴۰۴، هر مرمت‌گر حدود ۵ نسخه را به‌طور کامل مرمت کرده است.

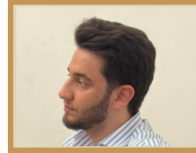

صیانت از میراث مکتوب اسلامی: همکاری راهبردی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور و آستان قدس رضوی در مرمت نسخه‌های خطی. نسخه‌های خطی، به‌عنوان حافظان اصیل دانش، فرهنگ، تاریخ و هنر تمدن اسلامی، جایگاهی بنیادین در مطالعات علوم اسلامی و انسانی دارند. این میراث مکتوب نه‌تنها حامل اندیشه‌های بزرگ‌ترین متفکران مسلمان در حوزه‌هایی چون فقه، تفسیر، فلسفه، طب، ریاضیات و ادب فارسی و عربی است، بلکه از منظر هنری، کتاب‌آرایی، خطاطی و صحافی نیز واجد ارزش‌هایی بی‌بدیل است. در میان مراکز نگهداری این آثار، کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی در مشهد مقدس، یکی از مهم‌ترین و غنی‌ترین گنجینه‌های نسخه‌های خطی جهان اسلام را در خود جای داده است. این گنجینه شامل هزاران نسخه نفیس و نایاب است که در طول قرون متمادی، از سوی علمای بزرگ، شاهزادگان، حاکمان و واقفان به بارگاه ملکوتی امام رضا (علیه‌السلام) وقف شده‌اند. در راستای صیانت از این میراث گران‌سنگ، مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، در شهریورماه سال ۱۴۰۱ همکاری رسمی و راهبردی خود را با سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی آغاز کرد. این همکاری، که ابتدا با هدف انتقال تجربیات فنی و آموزش نیروی انسانی متخصص صورت گرفت، به تدریج ابعاد گسترده‌تری یافت و با امضای تفاهم‌نامه‌ای رسمی از اسفند ۱۴۰۱ وارد مرحله اجرایی مرمت انبوه نسخه‌های خطی شد. مرکز نور در سه ماهه ابتدایی سال جاری (۱۴۰۴) با جذب نیروهای تحصیل‌کرده در حوزه مرمت آثار مکتوب و برگزاری دوره‌های آموزش عملی زیر نظر اساتید برجسته‌ای چون استاد جعفریان و استاد طباطبایی، موفق به تربیت نیروهایی متخصص و توانمند در امر مرمت شده است. پس از طی دوره‌های آموزش عملی، این افراد وارد فضای کارگاهی شده و به صورت عملیاتی در پروژه مشارکت فعال دارند. در حال حاضر، افزون بر کارشناسان سازمان کتابخانه‌ها، ۲۲ نفر مرمت‌گر متخصص به صورت فعال در این پروژه مشارکت دارند. یکی از عوامل کلیدی در موفقیت و استمرار این پروژه، حمایت و نظارت مستقیم ریاست محترم سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، حجت‌الاسلام والمسلمین آقای حسینی بوده است. ایشان با اهتمام جدی و پیگیری‌های مستمر، حتی برای یک روز نیز اجازه تعطیلی فعالیت‌های کارگاهی را نداده و بر کیفیت اجرای پروژه نظارت کامل داشته‌اند. از سوی دیگر، دکتر خواجه‌پیری، رئیس مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، با نگاه راهبردی و مدیریتی دقیق، جلسات منظم هفتگی برای ارزیابی روند پیشرفت پروژه برگزار کرده و این مأموریت را در صدر اولویت‌های مرکز قرار داده‌اند. نتایج این تلاش‌ها، نه‌تنها به حفظ و احیای هزاران نسخه خطی ارزشمند منجر شده، بلکه بستر تربیت نسلی از مرمت‌گران متخصص و آشنا به استانداردهای بین‌المللی را نیز فراهم ساخته است. با پیشرفت مهارتی این تیم، مرمت نسخه‌های نفیس‌تر و دارای اهمیت تاریخی و علمی بیش‌تر نیز در دستور کار قرار گرفته است. پروژه مرمت نسخه‌های خطی آستان قدس رضوی، الگویی موفق از همکاری علمی، فرهنگی و اجرایی میان دو نهاد تخصصی داخلی است که با حفظ اصول فنی، بهره‌گیری از دانش بومی و انتقال تجربه، در مسیر صیانت از میراث مکتوب تمدن اسلامی گام برداشته‌اند. استمرار و گسترش این پروژه می‌تواند زمینه‌ساز احیای سایر گنجینه‌های خطی در کتابخانه‌ها و مراکز مشابه در سطح کشور باشد و نقشی مؤثر در ثبت، بازسازی و انتقال میراث علمی سلف صالح به نسل‌های آینده ایفا کند.

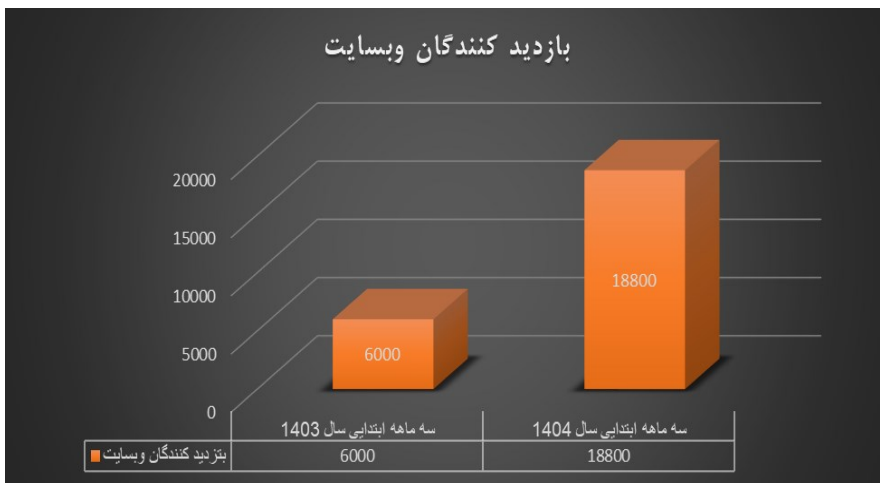
گزارش عملکرد وبسایت مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور

گزارش

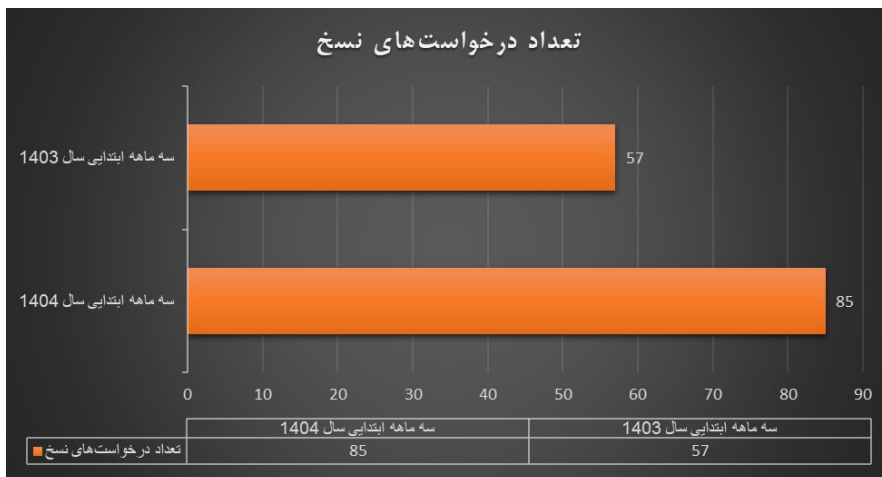

امین نجاری

مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور در سه ماهه اول سال ۱۴۰۴ شاهد رشدی چشم‌گیر در سطح تعامل، بازدید، و درخواست‌های پژوهشی بوده است، این رشد نه تنها از نظر آماری بلکه از منظر کیفیت تعامل کاربران با سامانه‌های ما نیز حائز اهمیت است، که از دلایل آن می‌توان افزایش بهره‌وری وبسایت، رشد ارتباطات بین‌المللی و شرکت در همایش‌های بین‌المللی، افزایش سرعت بارگیری و بارگذاری داده‌ها، افزایش میزان نسخه‌ها که نسبت به زمان مشابه سال قبل ۴۳۰۰ نسخه بارگذاری شده است.

افزایش ۴۹ درصدی درخواست‌ها از ۵۷ به ۸۵ مورد، نشانه‌ای روشن از اعتماد بیشتر پژوهشگران، دانشجویان و علاقه‌مندان به محتوای غنی و تخصصی مرکز است، این آمار نه تنها بیانگر حضور بیشتر، بلکه تعامل عمیق‌تر مرکز با کاربران نیز هست، از عوامل اصلی این افزایش می‌توان به تسهیل روند پاسخ‌گویی به درخواست‌ها از طریق فضای مجازی و همچنین بارگذاری تعداد قابل توجهی نسخه در وبسایت مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور است.

توسعه و بهبود سایت

بهبود زیرساخت و تجربه کاربری وبسایت
افزایش محتوای تخصصی و تعامل با کاربران
افزایش تعداد نسخه‌ها و فهرست‌ها بارگذاری شده در وبسایت (۱۵۰۰۰ عنوان)
تسهیل در روند پاسخ‌گویی به درخواست نسخه‌ها و ارسال نسخه درخواستی.

ارتباط با ما :

تهران، خیابان نوفل لوشاتو، جنب بانک ملی، پلاک ۶۴، ساختمان علامه میرحامد حسین

دفتر مرکزی: ۰۹۱۱۲۳۳۸۳۱۱۶ / دفتر تهران: ۰۲۱۶۶۷۰۴۰۴۲ ۰۲۱۶۶۷۰۴۰۴۳

Director@indianislamicmanuscript.com

ارتقاء برند علمی و تخصصی مرکز، تسهیل روند ثبت‌نام در سایت و تجربه کاربری بهبود یافته، تغییر در دیتابیس، افزایش سرعت بارگذاری و بارگیری باعث شده است که رشد ۵۰ درصدی ثبت‌نام‌ها را شاهد باشیم.

رساله المکاتیب

موضوع: مناظره تعداد صفحه:
تعداد سطر: شماره اثر: نوع
خط: نوع زبان: محل
نگهداری: کتابخانه مولانا آزاد
دانشگاه اسلامی، علیگر
نویسنده: حیدر علی
جزئیات نسخه «

مغالطات

موضوع: منظر تعداد صفحه:
تعداد سطر: شماره اثر: نوع
خط: نوع زبان: محل
نگهداری: کتابخانه مولانا آزاد
دانشگاه اسلامی، علیگر
نویسنده: ملا محمود بخاری
جزئیات نسخه «

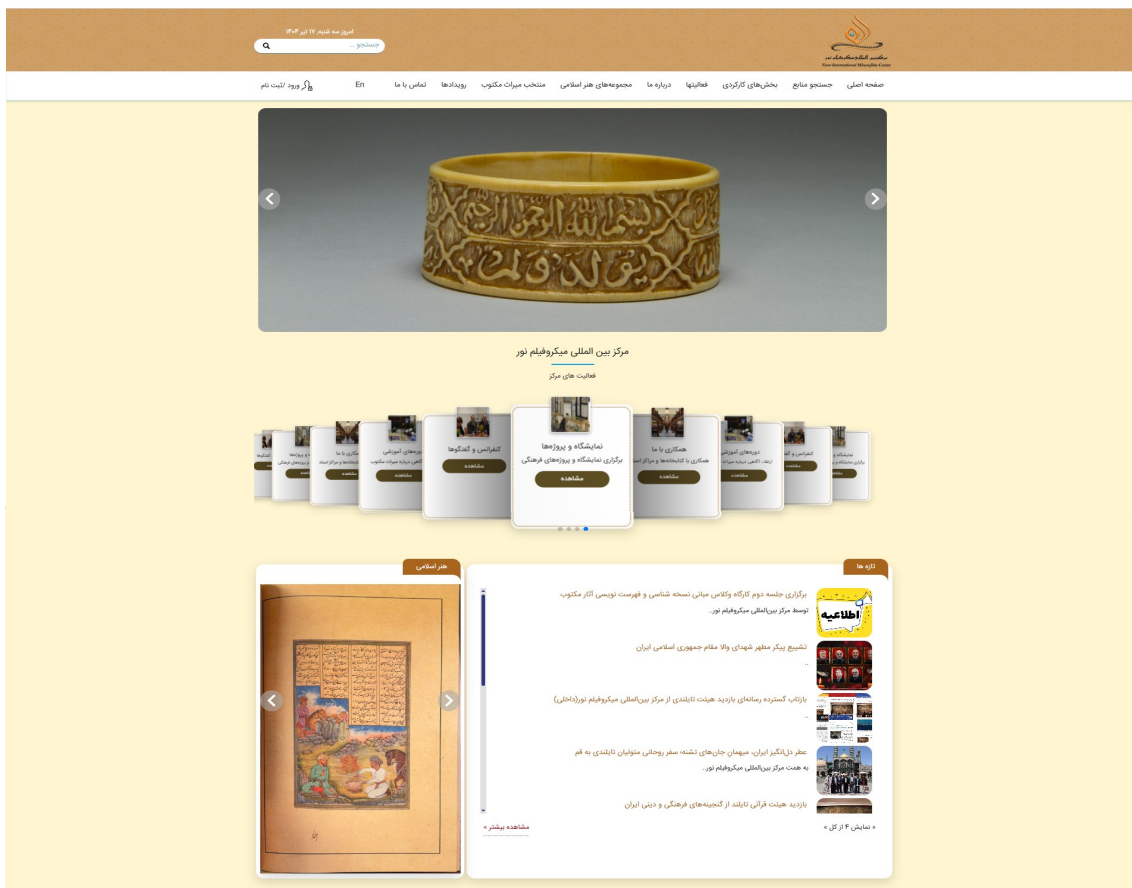
<u>ایران</u>	1.5K
<u>ایالات متحده</u>	659
<u>آلمان</u>	537
<u>افغانستان</u>	414
<u>هند</u>	347

بررسی موقعیت جغرافیایی بازدیدکنندگان نشان می‌دهد بیشتر بینندگان به ترتیب از کشورهای ایران، ایالات متحده، آلمان، افغانستان، هند و پاکستان بوده‌اند، این داده‌ها بر بین‌المللی بودن فعالیت مرکز مهر تأیید می‌زنند و نشان می‌دهند که محتوا و خدمات نه فقط برای داخل کشور، بلکه برای طیف گسترده‌ای از پژوهشگران و دانشجویان خارج از کشور نیز ارزشمند و کاربردی است.

در سه‌ماهه ابتدایی ۱۴۰۴، مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور توانسته با بهره‌گیری از ظرفیت‌های فناورانه، علمی و فرهنگی، رشد چندوجهی در دسترسی، تعامل و خدمات‌رسانی را رقم بزند. این رشد حاصل تلاش در ارتقاء زیرساخت، به‌روزرسانی وب‌سایت، و ایجاد ارتباط مستمر با پژوهشگران است. اگر شما نیز علاقه‌مند به دستیابی به گنجینه‌ای از نسخه‌های خطی ایرانی و اسلامی هستید، یا در زمینه پژوهش‌های متنی، نسخه‌شناسی، تاریخ، ادبیات و علوم اسلامی فعالیت می‌کنید، جای شما در کنار ما خالی است.

از میان ۱۸۸۰۰ بازدید، حدود ۷۸۰۰ بازدید، مربوط به صفحه جستجوی منابع بوده است. تحلیل این داده نشان می‌دهد، کاربرانی که به سایت مراجعه می‌کنند، از پژوهشگران متخصص حوزه نسخه و پژوهشگران حوزوی و دانشگاهی هستند، که با توجه به نوع نسخه‌های این مرکز مراجعین را خاص‌تر کرده است.

گزارش

سفارت مهدی‌علی خان بهادر حشمت‌جنگ، کنسول کمپانی هند شرقی (۱)

سند

محمد رضا بهزادی

خوشبختانه در اسناد دیجیتال‌سازی شده مجموعه روابط خارجی آرشیو ملی هند که توسط مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور انجام پذیرفته است، اسنادی از ماموریت مهدی‌علی خان و نامه‌های او به فرمانفرمای هندوستان دیده می‌شود که از اهمیت بسیار بالایی در بررسی‌های تاریخ روابط خارجی ایران و کمپانی هند شرقی برخوردار است. مهدی‌علی خان در راه ماموریت خود البته با مقاومت و مخالفت برخی از حکام ایرانی از جمله شیخ نصر آل‌مذکور حاکم بندر بوشهر مواجه شد که از آمدن مهدی‌علی خان برجای هنکی اسمیت کنسول قبلی بسیار ناراحت بود. شیخ نصر کوشید تا به هر شکل ممکن و حتی نامه‌نگاری با جاناتان دنکن فرماندار بمبئی و از دوستان مهدی‌علی خان و حامی او، مانع از استقرار مهدی‌علی خان در مقام کنسول کمپانی در بوشهر شود اما در حقیقت هیچ یک از افراد مخالف او، از حقیقت ماموریتش برای تحریک شاه ایران در جلوگیری از شاه‌زمان اطلاعی نداشتند. گو اینکه این رابطه بعدها به گرمی گرایید و شیخ نصر و دیگر شیوخ خاندان آل‌مذکور روابط بسیار خوب و مستحکمی با شخص مهدی‌علی خان پیدا کردند.

جاناتان دنکن که ابتدا نماینده مقیم و سرپرست کمپانی هند شرقی در بنارس بود و بعدها حکمران بمبئی گردید. او به واسطه دوستی با مهدی‌علی خان همواره به عنوان پشتیبان و حامی او شناخته می‌شد.

یکی از مجموعه اسناد بسیار مهم که به تازگی در امر فهرست‌نویسی اسناد فارسی روابط خارجی آرشیو ملی هند مورد بررسی قرار گرفته است، ماجرای فرستادن مهدی‌علی خان بهادر حشمت جنگ از سوی دولت کمپانی هند شرقی برای مذاکره با فتحعلی شاه قاجار در حمله به افغانستان و شکست شاه زمان و حمایت از جانشینی شاهزاده محمود درانی است که در منابع موجود تا به امروز به صورت مستند از آن سخن گفته نشده است. البته از خود مهدی‌علی خان حشمت جنگ و کارهای دیگر او در سمت مامور سیاسی کمپانی هند شرقی و در سالهای بعد مامور تجاری این کمپانی در ایران و خاورمیانه نیز اطلاعات چندانی در دسترس نیست. میرزا مهدی‌علی خان فردی ایرانی‌الاصل و مسلمان از اهالی خراسان و فرزند میرزا محمدصادق خان اعتمادالدوله نواب مختار الملک حکیم‌باشی نادرشاه افشار بود. اجداد وی در عهد سلاطین صفویه به عنوان وزارت در خراسان مناصب را داشته و از این حیث خاندانی کهن و نامدار به حساب می‌آمده‌اند. مهدی‌علی خان در سال ۱۱۶۶ قمری متولد شد و ابتدا مدتی را در نزد پدرش که از سوی شاهرخ به سفارت روم یا عثمانی رفته بود، در استانبول گذراند و پس از ایجاد ناآرامی در مشهد، از طریق شام و حجاز به هند هجرت کرده و در سال ۱۱۹۳ قمری در سن ۲۷ سالگی وارد هندوستان و تا سال ۱۲۰۹ قمری از طرف کمپانی هند شرقی در بنارس به مأموریت‌های گوناگون اوقات را می‌گذراند و در سال‌های ۱۲۱۲ و ۱۲۱۳ قمری = ۱۷۹۸ و ۱۷۹۹ میلادی مصدر خدمات مهمه گردید. در این سال‌ها ناپلئون بناپارت برای تسخیر مصر بدان‌جا لشکرکشی نمود و خودش نیز به همراه سپاه بود و چون انگلستان به آن سرزمین علاقه‌مند و دشمن و رقیب سرسخت فرانسه بود مساعی زیادی به کار برد تا از نفوذ فرانسویان که چشم طمع به آن ملک دوخته بودند جلوگیری به عمل آورد. میرزا مهدی‌علی خان در این سنوات از طرف کمپانی هند شرقی که در حقیقت خود دولت انگلستان بود از بنارس مأموریت پیدا کرد که به طرف دریای سرخ رفت و در تدارکات لشکرکشی مصر ماموریت‌هایی انجام دهد. او پس از این ماموریت که از قضا با موفقیت نیز همراه بود، دوباره به بوشهر آمد.

در سپتامبر سال ۱۷۹۸ میلادی (ربیع الثانی ۱۲۱۳ قمری)، مهدی‌علی خان بهادر نواب‌الدوله مختارالملک حشمت‌جنگ به عنوان نماینده و کنسول دولت کمپانی هند شرقی بریتانیا در بوشهر منصوب گردید. به ظاهر ماموریت او همانند دیگر نمایندگان کمپانی برای مقاصد سیاسی بریتانیا در ایران برنامه‌ریزی شده بود، با این تفاوت که مهدی‌علی خان وظیفه داشت با نزدیکی و دوستی با شاه ایران و درباریان، دولت ایران را برای حمله به افغانستان و سرنگونی شاه زمان درانی و جانشینی شاهزاده محمود تحریک نماید. در این زمان، زمان شاه یا شاه‌زمان فرزند تیمورشاه درانی، بر افغانستان مسلط شده و به صورت بسیار جدی بر این امر اهتمام داشت تا سرحدات افغانستان را تا رود گنگ ادامه و گسترش دهد. راجه‌های هندی نیز به واسطه عدم رضایت از امنای دولت بریتانیا و تجاوز و تعدی فراوانی مامورین کمپانی در حق ایشان، از حرکت شاه زمان حمایت می‌کردند و حتی تعهد داده بودند تا روزی یک لک روپیه به او مخارج لشکرکشی و قشون او را بدهند. زمان‌شاه نیز که اصولاً در مبارزه بسیار ساعی و کوشا بود، به هندوستان لشکر کشیده بود و تا لاهور نیز پیشرفته بود که در مطالب پیشین درباره فتح لاهور توسط او و سپاهیانش مطالبی گفته شد. چاره جلوگیری از این خطر، فرستادن نماینده‌ای بود که بتواند با دربار ایران وارد مذاکره شود و هم مطلع باشد و همچنین اعتبار مالی کافی در اختیار داشته باشد تا به سهولت با دربار قاجار وارد بحث و گفتگو گردد. تنها شخص مورد اعتماد کمپانی در هند، مهدی‌علی خان بود که اجدادش ایرانی و از خراسانیان مهاجر به دربار گورکانیان هند بودند و علاوه بر مسلمان و شیعه بودن، می‌توانست به راحتی به فتحعلی‌شاه نزدیک شود. او با تحف و هدایای بسیار از راه مسقط به بوشهر وارد شده و از راه فارس و عراق به تهران رسید و به حضور فتحعلی‌شاه در کاخ گلستان شرفیاب شد و هدایا و پیام فرمانفرمای ممالک محروسه هندوستان را به ایشان اهدا نمود. بسیاری از مورخین ایرانی نام او را به غلط مهدی‌قلی ضبط کرده و تقریباً تمامی مورخان ایرانی تا به امروز از لقب و خطاب کامل او هیچ‌گونه اطلاع درستی نداشته‌اند.

او در این گزارش می‌نویسد: نقل عرضی میرزا مهدی‌علی خان بهادر معروضه بیست و یکم ماه سبتمبر سنه ۱۷۹۹ عیسوی به شرح آنکه، به عرض عالی می‌رساند، چون آدم‌های تیبو داخل شیراز شده بودند، بحسب اتفاق با حواله‌دار سرکار انگریزی گفت و شنیدی کرده بودند. چون خبر به فدوی رسید، به قدر یکصد کس فارسیان را فرستاد که ایلیچیان را کشیده، بیاورند و کفش کاری نموده شود. نام برده‌ها تباری جنگ کرده، دروازه حویلی بسته به اندرون خانه نشستند. لاچار دفعه دیگر فرستاد بی‌خبر رفته هر چهار حرام‌زادگان را آوردند. از اندرون شهر دست‌ها بسته، سر برهنه کفش کاری کنان تا به هفت تن که بنده نقل مکان کرده‌ام با هزاران خلق تماشا کنان رسانیدند. نام برده‌ها را ایستاده کرده، برهنه نمودم و بر پشت برهنه آنها آن قدر چوب زد که تمام بدن آنها مجروح شد. خون از بدن ایشان می‌ریخت و آنچه خواستم به تیبو گفتم. بعد از آنکه قریب به بیهوشی رسیدند گفتم یکی‌شان را چشم بکنند. در این میان، سردار کثیرالقدر شخصی عظیم‌الشان را از اهل فارس فرستاد. استدعا نمودند که به هر قسم خواستند تیبو فرمودند الحال خون آن‌ها را به من ببخشید. در جواب گفتم، یک کس مردم شیرازی قوم فرانس را آدامان آن‌ها چند مشت در وقت دست بستن آن‌ها زده‌اند. یا همان شخص را حاضر نمایند تا تیبو نماید یا این داروغه فیل‌خانه تیبو را چشم می‌کنم. چنانچه همان آدم را پیدا کرده یک هزار چوب بر پاهایش سردار زدند. چنانچه انگستان پایش ریخت. بنده هم از خون و چشم‌کنند آن‌ها گذشتم و نام‌برده‌ها را بخشیدم. چهار روز قبل یک سپاهی در شهر رفته شراب خورده. در عرض راه پیش خدمت حسن خان را از سنگ زده سرش شکسته بود که آنقدر خون آمده بود که تمام صورت و لباسش پر خون بود. سردار آدمی همراه سپاهی داده برای شفاعت نزد بنده فرستادند که این دفعه تقصیر سپاهی را نمی‌بخشند. خداوند نعمت سلامت یک دفعه آن قسم بود که به خاطر زدن سیکی، حکم قتل مستر اسمیت می‌شد. الحال از اقبال سرکار آدم‌شان را، آدم سرکار انگریز بهادر سر می‌شکند. خود شفاعت می‌کند. این هم از اقبال حضور عالیست. خشونت میرزا مهدی‌علی خان بهادر حشمت‌جنگ با فرستادگان تیبو سلطان که منصب یکی از ایشان را نیز ذکر کرده است (داروغه فیل‌خانه تیبو سلطان)، بسیار زیاد بوده و حتی امنای دولت ایران را نیز به واکنش نسبت به این عمل واداشته است.

ل

تقدیر از این بزرگواران که در روز ۱۴۹۹ هجری قمری در شیراز درگذشتند و در روز ۱۵۰۰ هجری قمری در تهران درگذشتند. این بزرگواران در روز ۱۵۰۰ هجری قمری در شیراز درگذشتند و در روز ۱۵۰۰ هجری قمری در تهران درگذشتند.

این نامه به سیاق نوشتاری فارسی به سبک هندی نگارش شده و برخی از کلمات خاص این شیوه نگارشی در آن دیده می‌شود.

البته بسیاری مهدی‌علی خان را خائن به هموطنان خویش می‌دانند چرا که برای مثال در شیراز و در دربار فرمانفرمای فارس او با دوتن از فرستادگان تیبوسلطان برخورد نموده و دستور بازداشت آن‌ها را صادر کرد و از هیچ امری در عدم توفیق آن‌ها برای باریابی به دربار تهران کوتاهی ننمود. یکی از وقایع مهم تاریخ روابط سیاسی ایران و هند بریتانیا در زمان ماموریت مهدی‌علی خان بهادر حشمت‌جنگ، واقعه شلاق زدن و به چوب بستن نمایندگان مهاراجه میسور سلطان فتحعلی‌خان تیبوسلطان پسر سلطان حیدرعلی خان بهادر میسوری و از خاندانی بود که به سلطنت خداداد هند مشهور است. وی یکی از حکمرانان مسلمان جنوب هند بود که پس از پدرش به حکومت میسور رسید. او علاوه بر اصلاحات اساسی در سیستم حکومتی و به دست آوردن استقلال نسبی از ایالت‌های دکن و کرناटक، از مبارزین اصلی بر علیه استعمار بریتانیا بود که توانست در جبهه‌های مختلف و به دفعات متجاوزین انگلیسی را شکست دهد. خوشبختانه در میان اسناد دیجیتال‌سازی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور از آرشیو ملی هند، بخش زیادی از اسناد او تصویربرداری شده که مجموعه‌ای بسیار ارزشمند و مهم برای تاریخ‌نگاری در اختیار قرار می‌دهد. در راستای مبارزات و مقاومت او برای از میان برداشتن استعمار در هند، تیبوسلطان تلاش کرد تا با فرستادن سفرا و پیام‌رسانی به دربار ایران، روابط خود را با فتحعلی‌شاه مستحکم نموده و شاه ایران را ترغیب کند تا با دولت انگلستان وارد نزاع سیاسی گردد.

بر همین اصل، اندکی پیش از کشته شدنش در نبرد سرینگاپاتام در تاریخ ۲۹ ذی‌قعدة ۱۲۱۳ قمری با دولت کمپانی هند شرقی، سفیرانی را با هدایای قابل توجه به دربار فتحعلی‌شاه قاجار فرستاد. این سفیران که در کتاب‌های تاریخی اشاره چندانی به نام و نشان و منصب ایشان نشده است و تنها به این اشاره شده که چند زنجیر فیل برای جلب توجه فتحعلی‌شاه به همراه ایشان بوده است. این سفرا در شیراز و در هنگام ورود به دستور مهدی‌علی خان حشمت‌جنگ که از قضا از بوشهر به قصد تهران به شیراز وارد شده و نزدیک هفت‌تن بود، دستگیر شده و به طرز بسیار فجیعی شکنجه شدند. مهدی‌علی خان در گزارشی برای کمپانی از این واقعه سخن گفته است و خوشبختانه این سند بسیار مهم در مجموع اسناد فارسی آرشیو ملی هند توسط مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور دیجیتال‌سازی شده است.

ریچارد مارکوس وزلی اِرل آومورنینگتن فرمانفرمای هندوستان و بعد ها وزیر خارجه انگلستان

سلطان فتح‌علی خان تیبو یا تیبوصاحب سلطان آخرین حاکم مسلمان و شیعه سلطنت میسور.

وی پس از گذشت یک سال از ماموریتش بنا به دلایلی که بیشتر مورخان آن را به درستی نشناخته و حدس و گمان‌هایی را دخالت داده‌اند که به دور از واقعیت است از نمایندگی کنار گذاشته شد و تنها به مسائل تجاری و امور اقتصادی کمپانی نظارت نمود. بسیاری از تاریخ‌نویسان، مهدی‌علی خان را آن‌طور که خودش در نامه‌هایی که برای دنکن و کمپانی می‌فرستاد توصیف کرده است، مغایر و متفاوت می‌دانند. او در نامه‌ها و گزارش‌هایش چنان که یکی دو مورد را که از وی پیش‌تر گفته معرفی کرده، به عنوان بهبودبخش و ایجادکننده رابطه بین دو دولت هند و ایران یا کمپانی و ایران در یکصد سال فاصله تا زمان خودش بیان کرده و افتخارات ماموریتی که منجر به حمله شاه ایران به افغانستان و کنترل شاه‌زمان گردید را تنها از آن خود می‌داند. این جریان‌ها از یک سو و جریان مخالف او در کلکته و بمبئی به عنوان اینکه او را یک نیروی خارجی غیرانگلیسی و متمایل به ایران قلمداد می‌کردند، باعث تضعیف موقعیت حشمت‌جنگ در میان رقبای سیاسی او و از همه مهم‌تر سرجان‌ملکم گردید. بازگشت مهدی‌علی خان از ماموریت آخر خود از تهران به سمت بوشهر به همراهی مقدار زیادی هدایایی بود که دربار تهران برای او و جانانان دنکن تدارک دیده بود. اما با این همه، این هدایا باعث نشد تا موقعیت متزلزل او ثبات یابد. وقتی هنوز حشمت‌جنگ در راه سفر از تهران به سمت بندر بوشهر بود، فرمانفرمای هندوستان در کلکته تصمیم گرفت گروهی جدید به سرپرستی سرجان‌ملکم به دربار ایران اعزام نماید. گفته می‌شود که نخستین دلیل این تصمیم، رشد فزاینده و خطرناک ارتباط ناپلئون با ایران و همچنین تنفیری بود که بیش‌تر اعزای کمپانی از مهدی‌علی خان به عنوان نجیب‌زاده هندی-ایرانی داشتند. به جز این گفته می‌شود که نامه‌های او همگی به فارسی بود و بایستی برای افسران کمپانی به انگلیسی ترجمه می‌شد. آنچه مسلم است، بسیاری از افراد در دربار فرمانفرمای هند، نسبت به قدرت تشخیصی و قضاوت او تردید داشتند و او را فردی غیرانگلیسی که حتی به انگلیسی‌ها نیز وفادار نیست خطاب می‌کردند. فرمانفرمای هند این عقیده را داشت که او فردی بومی است و این بومی بودن مستعد دسیسه‌چینی و دروغ‌پردازی و تباہی هستند و سودجویی آن‌ها بر اصل ماموریت غالب است. گو اینکه این توصیف از زبان یک بریتانیایی متجاوز در مسلک مامورین کمپانی هند شرقی نیرنگ‌آمیز است. در این زمان وقتی خبر اعزام گروه جدید به سرپرستی ملکم به ایران به مهدی‌علی خان رسید، او که از این خبر ضربه روحی شدیدی را متحمل شده بود، کوشید با نگارش نامه‌هایی به دربار کلکته و بمبئی، وقایع را شرح و توصیف دقیق‌تری نماید. او کوشید به کمپانی بفهماند که حضور نماینده جدید در دربار تهران به چه میزان بر افکار فتحعلی‌شاه و درباریان‌ش تاثیر منفی خواهد گذاشت و به جز این چگونه آبروی او را نیز در تهران بر باد خواهد داد. مهدی‌علی خان سرانجام در اوایل ماه می ۱۸۰۰ میلادی وارد بندر بوشهر شد و با این برخورد کرد که ملکم پیش از او به بوشهر رسیده و با سیصد نفر از اعضای گروه خود در بیرون شهر اردو زده است. اساس اختلاف در گزارش‌های مالی بود که مهدی‌علی خان در آن‌ها از خرج‌هایی که خودش کرده بود سخن گفته و به جز این حجم بالایی از پولی بود که برای ماموریت خود در ایران خرج کرده بود. او ادعا می‌کرد عددی معادل دو لک روپیه در سفر به تهران خرج کرده که این عدد موجب تعجب و عصبانیت نیروهای کمپانی در کلکته و شخص سرجان‌ملکم گردیده بود. آنچه در ادامه می‌آید، بخشی از گزارش او به کمپانی هند شرقی درباره مخارج سفرش به تهران و مخارج شخصی است که خودش انجام داده و در لابه‌لای سطور آن نیز گالیهایی از سرجان‌ملکم و کمپانی داشته است. این سند مهم که برای نخستین بار از میان انبوه اسناد فارسی روابط خارجی آرشیو ملی هند گزینش شده، از جمله مجموعه اسنادی است که توسط مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور دیجیتال‌سازی شده است.

در بررسی‌های انجام شده بر اسناد فارسی روابط خارجی آرشیو ملی هند که توسط مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور دیجیتال‌سازی شده، برمی‌آید که تمامی مطالب نامه‌ها از بدو ورود به دفتر فرمانفرمای، به فارسی برگردان می‌شدند و اساساً جز مکاتبات انگلیسی، مابقی مکاتبات به عربی، هندی، تبتی و حتی مالایایی، همگی به فارسی ترجمه و نگارش شده و به حضور دفترداران و اعضای کمپانی می‌رسیده است. نگارش عبارت به فارسی نقل شد در ظهرونیسی این اسناد که ما به آن‌ها دسترسی کامل داریم، این فرضیه را با چالش مواجه می‌کند که نگارش گزارش‌های فارسی توسط مهدی‌علی خان از دلایل سقوط و افول او بوده باشد. در بخشی از این گزارش که برای جانانان دنکن نگارش نموده، آمده است:

این سند راهبردی و مهم از میان اسناد دیجیتال‌سازی توسط مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور از اسناد آرشیو ملی هند (اسناد) فارسی روابط خارجی) گزینش شده و در مجلد ۵۹ ذیل اسناد سال ۱۷۹۹ میلادی به شماره ۱۴۳ قابل دسترسی و بازیابی است.

پرتره سر جانانان دنکن اثر یک نقاش هندی به سال ۱۸۰۰ میلادی

شاهزاده محمود (محمود شاه افغان) به همراه جمعی از شاهزادگان و امرای افغانی در دربار فتحعلی شاه قاجار
نقل از تابلو صف سلام عمارت نگارستان - صمصام مصور الممالک ذوالفقاری - آرشیو مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان

باقی قریب پنجاه هزار روپیه که شصت و سه هزار و سه صد و چهل و نه فروش باشد، بنده از مال خاص خود خرج نمودم و از سرکار هم نمی‌خواهم چرا که زیاده از آنچه خرج شده، حکم بندگان حضور لارد صاحب‌بهدار و و آن خداوند نعمت نبود و بنده به سبب در مقابل بودن ایلچی تیبو، پاس حرمت و نام‌آوری سرکار کمپنی انگریز بهدار را در این خرج را نمودم در عوض همین نیک‌نامی چه کم است که تا بقای دنیا خواهند گفت التیام محبت درین دو دولت از فلان شد و بی‌تقبل مبلغی با وجودی که امر تقبل مبلغ بود، محض از تدبیرات صایبه ملازم گورنر جوناتین دنکین صاحب‌بهدار از حکم لارد صاحب‌بهدار، زمان‌شاه را با دو بیست هزار لشکر بر هم زد. و پادشاه چینی را چند مراتب با لشکر ایران در ملک او رسانید. اگر به سرافرازی ظاهری و نفع چند دنیا نشد این نام تا امروز هیچ نوکری در هیچ سلطنت برای مالکان خود این چنین خدمتی نکرده که بنده کرده‌ام. چه کم است چنانچه در این وقت از روی خطوط تجار معلوم شد که پادشاه به سرعت هرچه تمام‌تر به موجب قول قرار [قول و قرار] که با بنده فرموده بودند کوچ در کوچ به ملک خراسان رفته‌اند و زمان‌شاه هنوز در قندهار بوده که لشکرش با یاری امنای دولتی پادشاهی [منظور دولت فتحعلی‌شاه قاجار] و شاهزاده محمود بر او شوریده خواستند گرفتار کرده بیاورند که شب‌شب فرار کرده است و لشکرش نوت لات شده است. می‌خواستم که خط و خطوط نوشته از اردوی شاهی و امنای دولت تحقیق کیفیت بکنم. لیکن چون بندگان ایلچی‌بهدار [سرجان‌مالکم مقصود است] که بنده تابع‌دار جناب ایشانم فرمودند که تا بودن من نوشت و خواند نمودن شما به کسی چندان ضرور نیست، لهذا حسب‌الحکم جناب ایلچی‌بهدار در اطاعت و فرمان‌برداری مشغول می‌باشم. و در ایران نوشت خواند به برادران خود هم موقوف نمودم. هرچه از خطوط دیگران بشنوم به عرض خواهند رسید. شنیده می‌شود که صادق‌خان شقاقی [از مدعیان سلطنت پس از آقامحمدشاه قاجار و حاکم سراب و گرم‌رود] با چند کس دیگر حسب‌الحکم شاهی به قتل رسیدند. تا مخفی نماند این هم شنیده شد که فرمان پادشاهی به مهمان‌دار ایلچی‌بهدار رسیده که دو سه ماه ایشان را در شیراز و دو سه ماه در اصفهان و همچنین طهران به اعزاز و احترام بدار تا عودت دایره دولت پادشاهی و ایلچی‌بهدار امروز در کازرون که شش منزلی ابوشهر است مقام دارند تا معلوم بوده باشد. مدعیان خواهند گفت که پنج هزار قروش [؟] به شاعری انعام دادن چه مناسب؟ اولاً از مال خود داده‌ام از سرکار نمی‌خواهم، ثانیاً اگر کسی انصاف نماید در ملک بیگانه که تازه محبت‌ها در میان می‌آید، شخصی که مدح پادشاه چه‌جاه انگریز بهدار و کمپنی و سرکار لارد صاحب‌بهدار و بندگان عالی به این قسم اشتها نماید. در نزد عقلا اگر نداده بودم قصور کرده بودم. به هر صورت هشت راس اسبان و سرپرده‌ها و غیره اسباب که سپرد میجر صاحب‌بهدار شده من جمله خرید از همین مبلغ خرج سفارت است. از نقل رسید میجر صاحب واضح رای اقدس خواهد شد. معروضه بیست و هشتم ۲۸ ماه می سنه ۱۸۰۰ عیسویه.

برای امین‌الملک مختارالدوله جوناتین دنکین بهدار غضنفرجنگ، به عرض عالی می‌رساند، کیفیت حساب سفارت ایران که به اهتمام بنده واقع شده ملفوف است. به نظر عالی می‌رسد از هرکس هرچه خریده شده، اسم به اسم مندرج است و رسید مالکان نیز موجود دارم و برای اینکه اگر بخواهند به هرکس هرچه داده شده، مقابله و تحقیق نمایند. نقل اخراجات مذکور نقدا و جنسا به بندگان میجر جان‌مالکم صاحب‌بهدار رسانیده شد تا واضح رای اقدس باشد. چنانچه بالکل مبلغ دو لک و دوازده هزار و نهصد و هشتاد و نه روپیه هشت آنه خرج شده است. سوای این حاجی عبدالخلیل‌خان دعوی هفده هزار روپیه که گماشته اوشان به برادران زمان‌شاه داده، با بنده دادند و بنده جواب می‌دهد که پیش زآنکه این مبلغ به آن‌ها برسد، حقیر به شما یا به گماشته شما حکم دادن چیزی به آن‌ها نه نموده [نموده] بودم. بی حکم حضور و بدون اطلاع من که داده‌اند، همه‌ها زنده‌اند. معامله خود از آن‌ها بگیرند. سوای این دیگر آنچه از سرکار خرج شده، همین قدر است: مبلغ پانزده هزار روپیه [در اصل بالای حروف به عدد هم آمده] باقی حساب حاجی‌علی‌اکبر و مرزا [میرزا] محمد به ذمه بنده بود، درخواست نمودند که به محمدعلی‌خان نظام علی‌خانی برادر میرعبدالطیف در کلکته رسانیده شود. چنانچه به طور برات جواب طلب نوشته ملفوف است. مرحمت خواهد شد. و رسیدش عنایت خواهد گردید. و آن‌چه جنس از حضور برای این کار کار رسیده، قیمتش معلوم نیست. امیدوار است که آنچه در این باب چه بابت هندویات و چه بابت نود هزار روپیه که از کوتاهی سرکار برای این کار برداشته شده و چه اجناس از حضور ارسال شده و آنچه همراه بنده هنگام روانگی ارسال شده، سوای خرج تحایف مسقط امر شود که حساب را متصدیان حضور ارسال دارند تا انفصال شود.

نقل عرضی میرزا مهدی علی خان بهادر مرقومه بیست و پنجم ماه آپریل سنه ۱۷۹۹ عیسوی به شرح به عرض می رساند: جمع و خرج حساب کوتهی تجارت بندر ابوشهر بابت ماه مارچ ۱۷۹۹ عیسوی ملفوف عرضی هذا است، به نظر مبارک خواهد گذشت به موجب حکم نامه اول به شرح معمول قدیم نوشته شده مبلغ یکصد و هفت روپیه و شش آنه در این ماه هم رقم اسرار که کیفیتش در دو عرایض سابق مکرر به عرض رسیده جمع شد تا حکمی که در این باب صادر شود این چنان به عمل آرد. کاپیتان جان راو صاحب بهادر که با جهاز ترنگ [ترنگ] رسیدند. آنچه لازمه خدمتگزاری بود بدانست خود از همه مراتب به عمل آمد. چنانچه هر گاه جهاز رسید، خواجه اراتون [کذا، اراتون] را بر جهاز فرستادم و پیغام نمودم که صاحب هر وقت فرود آیند یکساعت پیشتر خواجه اراتون را برای اطلاع مخلص بفرستند که من و شیخ نصرخان [آل مذکور] و باقر خان مهماندار پادشاهی و سایر اعظام ایران به استقبال صاحب خواهیم آمد. خواجه اراتون همین که به جهاز می رسد می گویند کاپیتان صاحب دو ساعت شد که رفته اند چنانچه به دو سه ساعت پیشتر از اراتون کاپیتان صاحب بی خبر در یک گروهی ابوشهر به کناره فرود آمده و از آنجا بی خبر تشریف آوردند بنده کیفیت ورود خود و فرستادن خواجه اراتون التماس نمودم فرمود من حال برای دیدن احاطه این شهر فرود آمده ام حالا باز به جهاز میروم. فردا با معلم و کوچونی [؟] و غیره خواهیم آمد چنانچه تشریف بردند. فردا هنگام تشریف آوردن ایشان از پیشتر، نصر خان و غیره اعظم را طلبیده به طور شایسته و اکرام تمام با همه ملاقات ها و احوال پرسى ها به عمل آمده آمدند و نشستند و در شب اول ضیافت هم طعام مسلمانی و هم انگریزی هر دو تیار شد و شیخ نصرخان و باقر خان فرستاده پادشاه ایران و ملک التجار حاجی محمد خلیل و حاجی اسمعیل که از اعظام سوداگران این ملک است و غیره اعظام این دیار چند کس را طلبیده طعام داری آن چه در این ملک از همه چیز مهیا بود شد و شش روز در ابوشهر متوقف شدند لوازم خدمت به عمل آمد بعضی روزها بود سه صاحبان ولایتی به سواری اسب سیر صحرا می فرمودند بلکه روزی دو بار صبح و عصر هم سوار شدند برای مردم جهاز هم ده گوسفند دنبه دار و دو گاو به طور میهمانی از جانب خود فرستادم. چون صاحبان زیاد بودند ظرف چینی اگر هم با مستر اسمیت صاحب [نیکلاس هنکی اسمیت نماینده مقیم کمپانی در ابوشهر] نگذاشته بودند و تا حال که یک کس یا دو کس کلان صاحبان جهازهای پاکت می آمدند. ظروفات خانگی بنده به کار ایشان هم می آمد الحال که صاحبان زیاد تشریف آوردند و طعام اقسام تیاری شد و همراه فرمانفرما ظروف به قدر ضرورت خود آمده بود کفایت نمی کرد لاچار یک صندوق ظروف ولایتی که یکصد و شصت و هفت پارچه از همه اقسام ظروف دارد و ظروف های کلان سرپوش دار و کوچک و غیر سرپوش به اقسام دارد در عوض مبلغ یکصد و هشتاد و هفت روپیه برای سرکار خرید نمودم الحال برای ظروف احتیاجی نیست مگر آبخورهای شیشه برای هر یک صاحب یکی ضرور است در این وقت که شش کس صاحبان بودند یکی هم نبود در این جا بهم نمی رسد که خریده شود امید که قدری از آن ها مرحمت نمود چند عدد از شیشه ها که در آن روغن چراغ می سوزد نیز مرحمت شود و چایدان که در آن چای دم می دهند در سرکار نبود یکی به دو روپیه خریده شد. این معنی رسیده بود [شاید همراه] ایشان یعنی بنده در نقل خطی که اول بار به حاجی ابراهیم خان [حاجی ابراهیم خان اعتمادالدوله کلانتر، قوام شیرازی] وزیر ایران نوشته بودند بابت ده هزار روپیه را به تفصیل جنس نوشته بودند و الحال که نقد نوشته شده سببش را برنگارند اگر چه در عرضی مرسله بر جهاز در یک کیفیتش مختصر نوشته شده لیکن مکررا مفصل معروض می دارد. جنابعالی متعالی سلامت چون بنده بردباری حاجی ابراهیم خان وزیر آشنایی چندان نمود دفعه اول به این قسم نوشتن که اینقدر مبلغ برای شما فرستادم که در عوض [افتادگی] نمایند نامناسب بود به این قسم نوشته شد که بنا بر خوالی نبودن نیاز نامه به موجب تفصیل علیهمده بعضی اجناس، سپرده ملک التجار نمودم که ارسال خدمت عالی نمایند. خداوند نعمت سلامت به معو [معه] منافع و همین قدر به جانب هم نگاه داشتیم که اگر جنس بطلبند فرستاده شود. به ملک التجار گفتم به گماشته خود در تهران نوشتند که بعد رسانیدن خطوط به خدمت عالیجاه وزیر عرض نماید که این مال ده هزار روپیه قیمت دارد اگر بفرمایند ارزش را من نقد بدهم جنس را ملک التجار برای خود بردارند والا جنس را بطلمی وزیر معظم الیه میرزای گماشته ایشان نقد می گیرند چنانچه نیست همین مضمون را به طور اختصار در همان عرضی که نقل خط خود را که به وزیر مذکور نوشته بودم ملفوف نموده بودم مندرج نموده بودم جای تعجب هست که نظر اقدس نگذاشته است. الحال چند [یک کلمه ناخوانا و مخدوش، شاید جهاز کامت] از بصره در ابوشهر رسید. برای [؟] کاپیتان صاحب معلوم شد هر گاه جهاز کامت در بصره رسید بعد دو روز دیگر مستر ممستن صاحب [؟] یا کشتی که از جوانب آمده بود با وجود حاضر نبودن جهاز سرکاری در جهاز خانگی مال خود که مسمی به ترنگ است روانه ممبئی [ممبئی] نمودند و با وجودی که جهاز مذکور یعنی ترنگ تا ده روز دیگر که پاکت در میان او بود در خور بصره ایستاده کرد و به دیروز یازدهم روانه شد لیکن حکم آمدن برای نیمروز در ابوشهر نداشت. فرستاده که آمده جمع و خرج ماه مارچ را ببرد. لهذا الحال که کامت رسید جمع و خرج مذکور مرسول گردید. به نظر عالی خواهد گذشت.

در ادامه بررسی اسناد فارسی روابط خارجی آرشیو ملی هند، گزارشی از این شخص از ابوشهر برای کلکته ارسال شده که موارد مهمی را در خود جای داده است. مهدی علی خان در نخستین ماموریت مهم خود برای شرف یابی به حضور فتحعلی شاه و ترغیب او برای حمله به افغانستان، همزمان در ابوشهر، نمایندگانی را به درعیه، خواستگاه آل سعود فرستاد تا با عبدالعزیز که پیمانی با محمد بن عبدالوهاب بسته بود، مذاکره نمایند و گزارشی مفصل تهیه کرده و برای کمپانی ارسال شود. حشمت جنگ در این گزارش که کمی پس از رسیدن فرامین فتحعلی شاه برای او و حاج خلیل قزوینی به ابوشهر [ماه مارس ۱۷۹۹] نگاشته است، از حرکت خود به سوی تهران طبق فرمان شاه قاجار سخن می گوید. تقریبا تمام مورخینی که این دوره را بررسی کرده اند، از اینکه چرا مهدی علی خان در ۵ ژوئن ۱۷۹۹ ابوشهر را به قصد طهران ترک کرده و به صورت کند در رجب آن سال به تهران رسیده، سخن گفته اند اما همگی به این نکته اذعان دارند که نمی دانند چرا مهدی علی خان پس از دریافت فرمان فتحعلی شاه حرکت خود از ابوشهر را با تاخیری چنین طولانی آغاز نموده است؟ این نکات در تاریخ ماموریت او بسیار مجهول است و ما امروز با یافتن این سند به راحتی می توانیم این عمل او را تفسیر و تشریح نماییم. او منتظر بود تا افسر عالی رتبه کمپانی با ماموریت جدید به ابوشهر وارد شده و اسباب هدیه به شاه ایران و پول فراوان نیز به دستش رسیده و با خاطری آسوده به طهران وارد شود. همچنین ماموریت داشت تا از جریان و ماهیت دعوت وهابیان و همکاری عبدالعزیز آل سعود [امام دولت سعودی اول] با ایشان نیز سر درآورده و گزارشی برای کمپانی ارسال نماید. این گزارش بسیار مهم از بخشی از ماموریت مهدی علی خان، به شیوه نگارش زبان فارسی با اصطلاحات هندی کتابت شده است.

ببخشی از گزارش مهدی علی خان درباره
برخورد با فرستادگان تیپو سلطان در شیراز

مهدی علی خان تنها ماموریت خود را در نخستین سال، تحریک شاه ایران برای حمله به هرات و حمایت از شاهزاده محمود درانی در برابر زمان شاه می‌دانست و حتی در گزارش‌هایی که از او در مجموعه اسناد روابط خارجی دیده می‌شود، از این ماموریت سخن گفته و عملی شدن آن را به دست تقدیر سپرده است. در بخشی از نامه بسیار مهمی که برای فرمان‌فرمای هند نگارش کرده درباره ماموریت خود و کارهایی که انجام داده است، می‌نویسد: به عرض مقدس عالی می‌رساند، ... چون سرکار کمپنی هر ساله مبالغ کلی از کوتاهی بندر ابوشهر نقصان می‌داد و نیز امام مسقط هم در دوستی فرانسویان مصروف بود و چاره این امر از بالیوز بصره و ابوشهر و دیگر صاحبان انگریز که برای این امر آمده بودند نشده بود، چون مزاج اقدس بندگان سکندرشان سر جوناتین دنکین صاحب بهادر در شب و روز مصروف این است که راه‌های نقصان سرکار کمپنی را مسدود ساخته، تدارک نفع‌رسانی به این سرکار فرموده باشند و نیز سردارانی که در محبت فرانسویان مصروف‌اند آن‌ها را به محبت انگریز ترغیب نموده باشند، لهذا بنده را برای رفع خسارت کوتاهی ابوشهر و التیام امام مسقط مامور فرمودند. به اقبال حضور اقدس و به قسمی امام مسقط را در دوستی سرکار انگریزیه و عداوت فرانسویان درست نمودم که از قولنامه او واضح رای اقدس خواهد شد و مال کمپنی را در ابوشهر از نرخ سابق به یک روپیه، به دو روپیه فروختم. در این اوان که بنا بر دفع زمان شاه و التیام با پادشاه ایران حکم حضور اقدس آن جناب صادر شد، پادشاه ایران و وزیر اعظم و چهار کس از ارکان دولتش را به قسمی مرافقت و رضاجویی رای آن جناب درآورده که از فرمان پادشاه و خط وزیر اعظم که به طلب بنده صادر شده برین رای اقدس خواهد شد. و برادران زمان شاه را با فوج خراسان به قسمی در کلک [کمک؟، کذا] او فتنه پرواز [فتنه پرور؟] نموده‌ام که صورت مصالحت تا حیات آن‌ها ممکن نیست... به هر روی این‌گونه بود که مهدی علی خان بهادر حشمت‌جنگ قریب به سه سال دیگر نیز نماینده کمپانی در بوشهر ماند و این مهم تنها با حمایت‌های دنکن از او صورت پذیرفت و در سال‌های بعد نیز ماموریت‌هایی را برای دولت کمپانی در ساحل دریای سرخ انجام داد و سرانجام در هفدهم ربیع‌الثانی ۱۲۱۹ درگذشت و از عجایب آن که جنازه‌اش در کشتی که او را به سمت بصره و سپس نجف اشرف و کربلای معلی می‌برد به دست یک ناو فرانسوی توقیف شد و فرانسویان که دانستند او کیست، جسدش را به آب‌های آزاد انداختند و برای همیشه پرونده مهدی علی خان بهادر حشمت‌جنگ مختومه گردید.

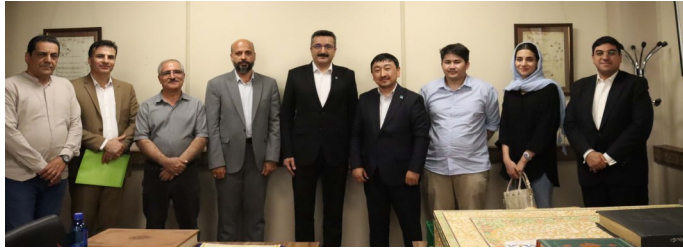

میرزا شفیق صدراعظم و میرزا بزرگ قائم‌مقام و جمعی از نمایندگان سیاسی کمپانی هند شرقی نقل از تابلو صف سلام عمارت نگارستان - مصمصام مصورالممالک ذوالفقاری - آرشیو مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان

در مقدمه شکست یافتن فوج رومی [قوای عثمانی] از وهابی به اختصار در چهارالدرت [؟] عرضی نمودم که دو قاصد بنده بنا بر خبر فرانسویس که معادالمدد [؟ عباد المدد] وهابی از راه خشکی بیایند و ما بنده‌ها در این جا بی‌خبر باشیم از راه زیارت به سمت لخصی [کذا، لخصی یا احساء یا الحسا در شرق شبه جزیره عربستان منظور است] فرستادم تا در عیبه که عبدالعزیز پسر وهاب [کذا؟] آنجا است بروند و کیفیت را دریافته اطلاع دهند. نامبرده‌ها از روانگی ابوشهر به روز شانزدهم به زیارت می‌رسند. می‌خواستند که صبح روانه لخصی شوند که نصف شب مردم گریخته‌های لخصی به زیارت می‌رسند و خلق زیارت هم ملک خود گذاشته با این مردم به یک سمتی فرار می‌نمایند. کیفیت این جنگ و قتل و سبب این فتنه بر آن‌ها مفصل معلوم نمی‌شود. یک نفر قاصد برای رسانیدن این خبر نزد بنده عودت می‌کند و یک نفر به میان لشکر وهابی روانه می‌شود هر خبری که او بیاورد مفصل خواهد بود. خطی از بحرین برای ملک‌التجار رسید نوشته بودند که بسیاری از فرارهای لخصی و زیاره هم به بحرین رسیدند، لیکن تا این زمان هنوز محقق نشده که شکست فوج روم و فرار آن‌ها به چه قسم اتفاق شده. همین که خبرها می‌رسد یا قاصدها عودت می‌کنند معروض خواهد شد و بنده تا حال به انتظار بندگان عظیم‌الشان لارد صاحب‌بهادر مدظله‌هم روانه طهران نشدم [کذا، نشوم] الحال از بس که باقرخان مهمان‌دار سماجت در روانگی می‌کند لاچار [مقصود ناچار] به تاریخ هفتم ماه می، روانه طهران خواهیم شد به شرط حیات جمع و خرج بالقرار نام کسی که در این جا به نیابت خود می‌گذارم. در عرضی که هنگام روانگی خود معروض خواهم داشت مندرج خواهم نمود ... بیست و پنجم ماه اپریل ۱۷۹۹.

نقل از تابلو صف سلام عمارت نگارستان - مصمصام مصورالممالک ذوالفقاری - آرشیو مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان

رئیس فرهنگستان علوم قزاقستان خواهان گسترش تعاملات با مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور شد.

به گزارش روابط عمومی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور: اولار موکازانوف، رئیس فرهنگستان علوم قزاقستان، به همراه معاونین و هیئت از اعضای هیئت علمی سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، طی بازدیدی رسمی از مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، بر ضرورت توسعه همکاری‌های دوجانبه در زمینه‌های فهرست‌نویسی، مرمت و نگهداری نسخ خطی و اسناد تاریخی تأکید نمود. در این دیدار که با حضور و تبادل نظر کارشناسان بخش‌های فهرست‌نویسی اسناد و مرمت مرکز نور برگزار گردید، آقای موکازانوف ضمن ابراز خرسندی از این فرصت، تصریح کرد: فرهنگستان علوم قزاقستان با کمال میل از تخصص و تجربیات ارزشمند مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور بهره‌مند خواهد شد. وی با اشاره به اهمیت والای صیانت از میراث مکتوب، اظهار امیدواری کرد متخصصین برجسته مرکز نور با اعزام به قزاقستان، نقشی مؤثر در برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی و تربیت نیروهای متبحر در زمینه‌های فهرست‌نویسی و مرمت برای آن مجموعه ایفا نمایند. رئیس آکادمی علوم قزاقستان با تأکید بر لزوم نظارت و اجرای پروژه‌های فهرست‌نویسی و مرمت نسخ خطی و اسناد تاریخی فرهنگستان توسط مرکز نور، خاطر نشان ساخت: آوازه بین‌المللی مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور و ابتکارات نوآورانه دکتر مهدی خواجه‌پیری در ابداع روش‌های نوین مرمت و حفاظت پیشگیرانه، این مرکز را به مرجعی بی‌بدیل در این حوزه بدل نموده است و بهره‌مندی از این ظرفیت برای مجموعه فرهنگستان علوم قزاقستان امری ضروری و فوری به شمار می‌رود. آقای موکازانوف ضمن اشاره به غنای مجموعه فرهنگستان علوم قزاقستان با بیش از ۱۵۰ هزار جلد کتاب، که بخش اعظم آن را نسخ خطی به زبان‌های فاخر فارسی، عربی و ترکی جغتایی تشکیل می‌دهد، این گنجینه ارزشمند را بستری مناسب برای توسعه مطالعات تاریخی و فرهنگی توصیف نمود. وی همچنین درخواست‌هایی در خصوص مرمت، تبادل کتب و فایل، و همچنین ارائه راهکارهای تخصصی در زمینه حفظ و نگهداری بهینه از این مجموعه را مطرح کرد. اولار موکازانوف با ابراز امتنان از میزبانی جمهوری اسلامی ایران، تصریح کرد: روابط حسنه کنونی میان ایران و قزاقستان، زمینه را برای تعمیق همکاری‌های دوجانبه فراهم نموده است و این دیدار می‌تواند نقطه عطفی در گسترش این تعاملات به شمار آید. «وی در ادامه، ضمن معرفی ساختار فرهنگستان علوم قزاقستان، افزود: این نهاد علمی، زیر نظر وزارت آموزش فعالیت می‌کند و بزرگترین کتابخانه قزاقستان نیز با آن در ارتباط است. علاوه بر این، کتابخانه ملی قزاقستان نیز فعالیت دارد و مجموعه ما شامل چهار موزه بزرگ و یک مرکز تخصصی مرمت نسخ خطی نیز می‌باشد. «موکازانوف با اشاره به ظرفیت بالای نسخه‌های خطی موجود در کتابخانه ملی قزاقستان، اظهار داشت: این کتابخانه دارای بیش از شش میلیون جلد کتاب است که حدود ۱۵۰ هزار جلد آن نسخه‌های خطی نفیس و نایاب به شمار می‌روند. تاکنون ۴۹۴ نسخه خطی فارسی شناسایی شده است، اما بر این باوریم که تعداد واقعی بسیار بیشتر از این رقم است و نیازمند بررسی دقیق‌تر است. وی در ادامه افزود: در فرهنگستان علوم، نسخ فارسی و عربی به طور مجزا طبقه‌بندی شده‌اند و همچنین نسخ ارزشمندی به زبان‌های ترکی و زبان‌های سنتی قزاقستان نیز در اختیار داریم. در نظر داریم با همکاری مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، نسبت به طبقه‌بندی دقیق و تدوین یک کاتالوگ جامع از این آثار اقدام نماییم. رئیس فرهنگستان علوم قزاقستان با اشاره به مساحت ۳۹ هزار متر مربعی این مجموعه، ابراز امیدواری کرد با بهره‌گیری از تجارب ارزنده دکتر مهدی خواجه‌پیری و مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، زمینه توسعه و بهسازی فضای فیزیکی این مرکز فراهم گردد. وی ضمن تأکید بر ضرورت تدوین یک طرح اجرایی جامع در کنار تفاهم‌نامه همکاری، افزود: سه محور اصلی مورد نظر ما برای همکاری عبارتند از: انجام پژوهش‌های مشترک، برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی برای تربیت کارشناسان قزاق در حوزه مرمت و آرشيو توسط متخصصان ایرانی، و تبادل الکترونیکی اسناد و تصاویر نسخ خطی. موکازانوف در خاتمه سخنان خود اظهار داشت: پروژه‌ای جدید در پاییز سال جاری در قزاقستان آغاز خواهد شد و از جمهوری اسلامی ایران تقاضا داریم با اعزام متخصصان و کارشناسان مجرب خود، در راه‌اندازی هرچه بهتر این مرکز با ما همکاری نماید. این بازدید و اعلام آمادگی رسمی فرهنگستان علوم قزاقستان برای توسعه همکاری‌های دوجانبه با مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، مؤید جایگاه ممتاز و اعتبار بین‌المللی این مرکز در عرصه حفظ و احیای میراث مکتوب بشریت است.

اولار موکازانوف، رئیس فرهنگستان علوم قزاقستان، به همراه معاون فرهنگستان و دکتر مصطفی نوری معاون اداره کل پژوهش و آموزش سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

بازدید اعضای هیئت علمی فرهنگستان علوم قزاقستان از دستاوردهای پژوهشی، چاپ هماندها و دیجیتال‌سازی اسناد و نسخه‌های خطی توسط مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور در ایران و شبه‌قاره هند

سفر هیئت متولیان قرآنی و موزه‌داران تایلند به جمهوری اسلامی ایران

در راستای اجرای تفاهم‌نامه‌های فرهنگی منعقد فی‌مابین جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی تایلند و همچنین در چارچوب سیاست‌های فرهنگی مبتنی بر توسعه و تعمیق روابط فرهنگی با کشورهای دوست، با عنایت به مذاکره به عمل آمده با قائم‌مقام معاونت بین‌الملل دفتر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و در چارچوب همکاری‌های فرهنگی و قرآنی، گروهی متشکل از موزه‌داران و متولیان قرآنی از جنوب پادشاهی تایلند به منظور شرکت در یک کارگاه تخصصی در زمینه نگهداری و مرمت قرآن‌های نفیس به جمهوری اسلامی ایران سفر نمودند. ریاست این هیئت بر عهده جناب آقای کاپیتان جاکپونگ آرپیماهاتام، نماینده نخست وزیر تایلند در استان‌های مسلمان‌نشین و جنوبی تایلند بود و این گروه از تاریخ ۵ خرداد لغایت ۱۳ خرداد ماه سال جاری به ایران مسافرت داشتند. در این راستا سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی به عنوان متولی برگزاری این دوره و میزبان اصلی در نظر گرفته شد و از مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور نیز دعوت به عمل آمد که در این برنامه مشارکت داشته باشد. در جلسه هماهنگی میان اداره قرآن این مجموعه به مدیریت دکتر جودی و به همراه کارشناس این اداره دکتر نخی و دیگر همکاران و کارشناسان آن مرکز با کارشناسان مجموعه مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور، توافق گردید تا بخشی از این میزبانی بر عهده مرکز باشد. این بخش‌ها شامل بازدید از مراکز فرهنگی و مرمتی و همچنین برگزاری کارگاه‌های تخصصی است که توسط مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور برنامه‌ریزی گردید.

اهداف سفر هیئت متولیان قرآنی و موزه‌داران تایلندی

مهم‌ترین هدف این سفر، همکاری در تعاملات فرهنگی اسلامی و قرآنی و شناساندن پتانسیل‌های تخصصی جمهوری اسلامی ایران در مرمت و حفاظت از آثار تاریخی و نسخ خطی است. در این میان تبادلات فرهنگی و مذهبی و تقویت حس برادری میان جوامع اسلامی نیز از نظر دور نبوده است؛ توسعه و تقویت روابط فرهنگی و مذهبی بین جمهوری اسلامی ایران و پادشاهی تایلند در سطوح رسمی و غیر رسمی. تبادل تجربیات و دانش فنی در زمینه‌های حفظ، مرمت، مسندسازی، و اشاعه میراث مکتوب و آثار تاریخی- فرهنگی به منظور ارتقای سطح کیفی فعالیت‌های تخصصی در هر دو کشور. ایجاد فرصت جهت آشنایی هرچه بیشتر متخصصان تایلندی با دستاوردهای ارزشمند جمهوری اسلامی ایران در حوزه‌های مطالعات قرآنی، کتابداری و اطلاع‌رسانی، مرمت و نگهداری آثار فرهنگی و هنری. شناسایی و بررسی زمینه‌های همکاری مشترک و تدوین برنامه‌های اجرایی در راستای دیجیتال‌سازی، حفاظت و اشاعه میراث مکتوب اسلامی به ویژه نسخ خطی و اسناد تاریخی. ارائه تصویری صحیح و جامع از ظرفیت‌های گردشگری فرهنگی و مذهبی جمهوری اسلامی ایران به متخصصان و متولیان تایلندی با هدف تشویق و ترغیب گردشگران به بازدید از اماکن تاریخی و مذهبی کشور.

میزبانی و تشکیل نخستین جلسه کارگاه آموزشی در مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور

در این بازدید دستاوردهای مرکز در زمینه دیجیتال‌سازی، مسندسازی و حفاظت از نسخ خطی و اسناد تاریخی، چاپ همانند، و سامانه نگهداری اطلاعات نسخ و اسناد آشنا شدند. در جلسه‌ای که در مرکز برگزار شد، طرفین به تبادل اطلاعات و تجربیات پرداخته و زمینه‌های همکاری‌های مشترک در زمینه حفظ و اشاعه میراث مکتوب را مورد بررسی قرار دادند.

دکتر محمدرضا بهزادی در کارگاه "روش‌های تحقیق در اسناد تاریخی و تبارپژوهی و شجره‌شناسی"، به بررسی چگونگی تحلیل محتوای متون کهن و شناسایی ارتباطات تاریخی و اجتماعی درون اسناد پرداخت، با توجه به اسناد فارسی موجود در هند در موزه اسلامی تایلند، به منظور آشنایی هیئت محترم با مبانی سندشناسی و روش‌های تحقیق و بررسی اسناد تاریخی، سندشناسی و تبارپژوهی پرداختند.

بازدید از موزه مجلس شورای اسلامی

و ساختمان تاریخی مجلس مشروطه

هدف از این بازدید، آشنایی هیئت محترم با تاریخچه شکل‌گیری نهاد قانون‌گذاری در ایران و تحولات سیاسی و اجتماعی مرتبط با انقلاب مشروطه بوده است. در این بازدید، اعضای هیئت از نزدیک با آثار ارزشمند موجود در موزه از جمله اسناد تاریخی، عکس‌ها و اشیاء مربوط به آن دوران آشنا شدند.

بازدید از بخش مرمت و نگهداری نسخ خطی و اسناد مجلس شورای اسلامی

بازدید هیئت متولیان تایلندی از دانشگاه الزهرا(س)

این بازدید با هدف آشنایی هیئت تایلندی با ظرفیت‌های علمی و پژوهشی این دانشگاه و همچنین تبادل تجربیات در زمینه حفظ و ترویج میراث اسلامی صورت پذیرفت. به منظور ارائه دیدگاهی تخصصی نسبت به چالش‌های حفاظت از میراث مکتوب اسلامی، کارگاه تخصصی با حضور اساتید مجرب در دانشگاه الزهرا (س) برگزار گردید، در این کارگاه درباره مقدماتی بر فرسودگی‌های زیستی، زیست‌شناسی ارگانسیم‌ها و میکروارگانسیم‌ها، آنزیم‌ها و کاتالیزورهای زیستی، اهمیت عوامل زیستی در باستان‌شناسی، فرسایش چوب و نقوش و کتاب‌ها و مواد کتابخانه‌ای، فرسایش منسوجات و همچنین مواد سخت و مصالح ساختمانی، روش‌های سنتی و مدرن تشخیص آسیب‌های زیستی، اصول کنترل و کنترل فیزیکی و شیمیایی و مزایا و معایب و مضرات هریک و دست آخر درباره نانوذرات آموزشی‌هایی به گروه مدعوین داده شد.

بازدید هیئت قرآنی تایلند از گنجینه‌های فرهنگی و دینی ایران

هدف از این بازدید، آشنایی هیئت محترم با تاریخچه بانکداری و اقتصاد ایران و مشاهده اشیاء و اسناد مرتبط با این حوزه بود، بازدید از موزه بانک سپه که در آن تاریخچه سکه و پول در سلسله‌های مختلف حکومت‌گر در ایران از زمان هخامنشیان، اشکانیان، ساسانیان، دوره اسلامی، سه امام رضا (ع) در دوره عباسی تا دوره معاصر به صورت مستند و نمونه‌ها سکه‌های دوره‌های مختلف مورد بازدید و توجه هیئت مذکور قرار گرفت. اعضای هیئت در بخش اسلامی موزه ملی ایران، از مجموعه بی‌نظیری از نسخ خطی، آثار هنری نفیس و اشیاء باستانی مرتبط به دوره اسلامی بازدید نمودند و با تمدن و فرهنگ اسلامی ایران آشنا شدند.

زیارت حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه (سلام‌الله‌علیها)

به منظور بهره‌مندی از فضای معنوی و زیارت بارگاه ملکوتی حضرت فاطمه معصومه (س)، اعضای هیئت تایلندی به شهر مقدس قم عزیمت نموده و در مراسم زیارت شرکت نمودند و در این بازدید، هیئت محترم با تاریخچه حوزه علمیه قم و نقش روحانیت در تحولات اجتماعی و سیاسی ایران آشنا شدند و از اسناد و مدارک ارزشمند موجود در این مرکز بازدید نمودند. این هیئت همچنین از موزه آستان مقدس حضرت معصومه (س) که یکی از غنی‌ترین مجموعه‌های تاریخی مذهبی کشور است بازدید نموده و با حضور در بخش بین‌الملل حرم مطهر، مورد تکریم اعضای این دفتر قرار گرفته و هدایایی به رسم یادبود به ایشان اهدا گردید.

مراسم اعطای گواهینامه رسمی شرکت در کارگاه‌ها و کلاس‌های مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور به هیئت تایلندی

بازدید از آدریان تهران و کلیسای حضرت مریم (س) و موزه ارامنه

بازدید از کتابخانه حضرت آیت‌الله العظمی بروجردی (ره) و مرکز اسناد حوزه و روحانیت

بازدید از کتابخانه و گنجینه نفایس حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره)

نمایشگاه تخصصی "اسناد حکمرانی و حاکمیتی ایران بر خلیج فارس" که با همکاری مرکز بین‌المللی میکروفیلم نور و دانشگاه الزهرا (سلام الله علیها) برگزار شد، به نمایش اسناد و مدارک مهم تاریخی و سیاسی در ارتباط با حاکمیت ایران بر این منطقه حیاتی پرداخته است. این نمایشگاه فرصتی ارزشمند برای آشنایی با مستندات و اسناد معتبر تاریخی است که نقش کلیدی ایران در تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی خلیج فارس را به تصویر می‌کشد. حضور کارشناسان، محققان و علاقه‌مندان به تاریخ ایران در این رویداد، موجب تبادل اطلاعات و ارتقاء آگاهی عمومی در خصوص اهمیت تاریخی و ژئوپلیتیکی این منطقه گردید.

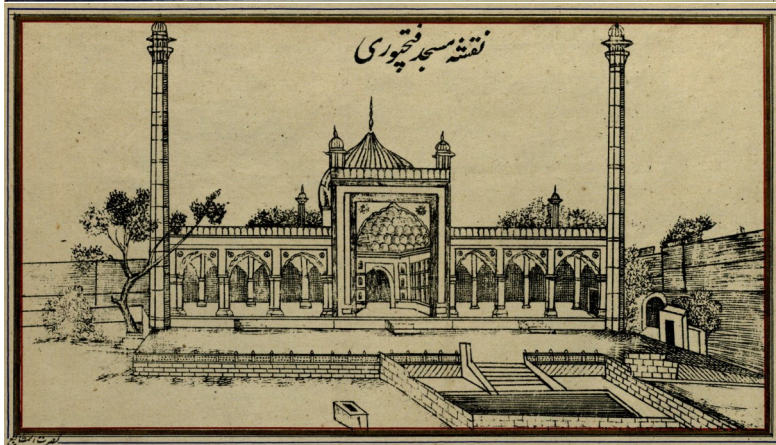
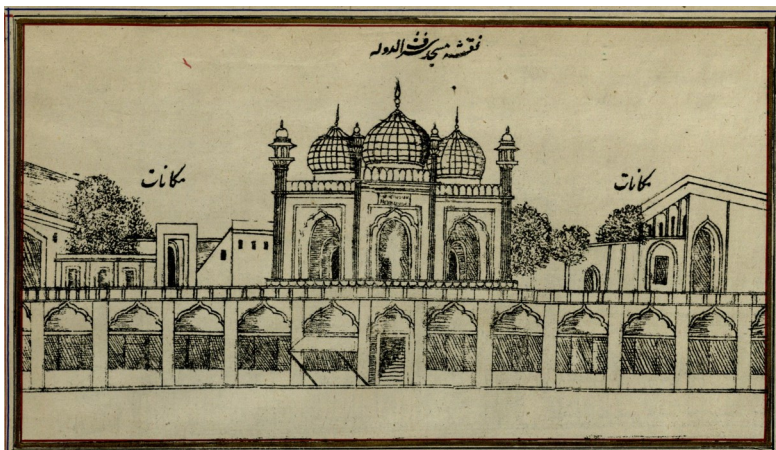
بازتاب‌های خبری در رسانه‌ها

نسخه‌های کتابخانه سلطنتی کاخ گلستان درباره ممالک محروسه هندوستان (۱)

یکی از مهم‌ترین و بی‌نظیرترین نسخه‌های خطی مربوط به تاریخ هندوستان که در دوره سلطنت ناصرالدین‌شاه قاجار ترجمه و کتابت شده و اکنون در مخزن نفایس خطی مجموعه میراث جهانی کاخ گلستان در تهران نگهداری می‌شود، نسخه کتاب تاریخ پنجاب یا در احوالات مملکت پنجاب است که توسط سید حسین بن سیدرضای فارسی ترجمه و آماده‌سازی شده است. این کتاب، مختصری است در تاریخ ایالت پنجاب و بیان احوال حکومت آن سامان و تقسیم مملکت معموره آن. مترجم در مقدمه می‌نویسد:

چنین می‌نگارد دعاگوی دولت جاوید آیت و ثناجوی مملکت ابد مدت عبدالعاصی سید حسین بن سید رضای فارسی که در روزگار خجسته آثار فرازنده ریایات خسروانی، فروزنده مشکوت قهرمانی، مربع‌نشین چاربالش کیانی، مسندگزین ایران نوشیروانی، زینت‌افزای دیهیم جهانبانی.... ناصرالدین شاه قاجار شاهنشاه تمام ممالک محروسه ایران ... یک چند محض از برای تحصیل فنون دانش و تکمیل شجون بینش و اطلاع بر السنه مختلفه و انتجاع به لغات غیر موفله به مدلول ان الله اهبط آدم بالهند، اقصی بلاد هندوستانم، محط رحال

این نسخه مشتمل بر ۱۲۴ صفحه است که هر صفحه ۱۲ سطر نگارش گردیده است. همچنین در انتهای کتاب، بر ۴۲ صفحه کاغذ دولای لاهوری شگری رنگ تصاویر چاپ سنگی از اماکن مهم هندوستان و ایالت پنجاب تعبیه و به کتاب الصاق شده است. کاغذ از نوع فرنگی به رنگ آبی کبود سلطنتی با منگنه نشان شیر و خورشید بر سر صفحه‌ها است. نوع خط نستعلیق خوش دو دانگ با کتابت خوب و نزدیک به نستعلیق مرسوم هندی است. کاتب نیز محمد بن حاجی محمدقلی قزوینی مشهور به عاشوری بوده که از خطاطان خوش سبک دربار قاجار و آشنا به خط نستعلیق در شبه قاره، به شمار می‌آمده است. صفحات کتاب دارای جدول کشی زرین و الوان است و در صفحه نخست، سرلوح مذهب و مرصع و الوان نقش شده است. همچنین در صفحه هفتم نیز سرلوح با بسم الله الرحمن الرحیم و مذب و مجدول و بته جقه الوان تعبیه گردیده است. در صفحه دوم، بالای صفحه عبارت تماماً ملاحظه شده به دست‌خط شخصی که برای شاه [شاید ناصرالدین شاه] کتاب را می‌خوانده است، نگارش شده. جلد کتاب مقوای مخمل روکش سبز یشمی سیر بسیار زیبا با گل منگنه و آستر و بدرقه و اندرون جلد کاغذ ابری تریاکی رنگ است.

و غایه القصوی آن سامانم مهبط المام و انزال آمد و چون با اهالی آن خطه و مردم آن نقطه‌ام راه آمد شدن باز شد و طریق اختلاط و ارتباطم فراز آمد، به مرور ایام از هر قومی در هر یومی سخنی چند فرا یاد گرفتم و به عبور اعوام در هر زمانی از هر زبانی بیانی دلپسند حسب مراد آموختم. قضا را چون سفر را ساز مهاجرت کردم و بازگشت وطن را و وجهه همت ساختم، به مرکز قائمه خلافت ... یعنی دارالخلافه طهران... رحل اقامت افکندم و از رنج و شکنج سفر راحت گزیدم، ... این قلیل‌البضاعه را در پیشگاه سلطنت احضار نمودند و در بارگاه جلالت‌بار دادند و چون این داعی را در اصول عناوین رزیت و فصول قوانین مصیبت یدی طولاً و زبانی گویا و حظی وافی و بهره کافی بود، ... ذکر مصیبت [جناب خامس آل عبا صلوات الله علیه] ... به لغات تازی و دری و رومیلجی و هندی داد سخن همی‌داد و مستمعین را به نوحه در انداخت. اعلیحضرت شاهنشاهی محض تربیت و امتیاز [فرمان دادند که] نام این مدحت‌گو را در جریده مترجمین دارالترجمه مختلط دارند... در سر افتادم و به خاطر گذشتم که به توفیقات یزدانی و تشویقات حضرت صاحبقرانی کتاب مولف مولوی سید محمد نصرت علیخان دهلوی که الحق امروز دانا دهقانی است دبیر و یکتا سخن‌دانی است از هر جا خبیر و آن کتابش پرورده ایست در آن حجر و زاده ایست از آن شجر... و مشتمل است بر ابتدای استیلاهی اهالی انگلستان بر اغلبی از امصار و بلدان ممالک هندوستان و محتوی است بر یاسا و زاگون و قاعده و قانون لشکرکشی و دشمن‌کشی و پرتاب دادن توپ و خنپاره و به زیر آوردن دیوار و باره و جامع استقرای جغرافیای تمامت مساحت مملکت پنجاب راه، و مستوعب است استقصای اعداد اشخاص و نفوس و بیان مذاهب و ادیان و تبیان دور و قصور و قلاع و بقاع مستجمع است. شمار مجاری انهار و منابت اشجار و محتوی است بر ذکر اماکن بحار و تلال و جبال و مبالغ خراج و باج و منال و مال تمامت آن مملکت به زبان فارسی و بیان پهلوی ترجمانی نماید. پس حتی‌الاستطاعه بقدر الوسع و الطاقه حرفا به حرف و سطرأ به سطرأ، ترجمت را میان همت بست و ... پس از انجام و اتمام و ختام و اختتام تقدیم داشت...

سیاحت‌نامه میرزا فضل‌الله خان حسینی به هندوستان

... مامور به اقامت بمبئی گردید چون از مجاور و مسافر شنیده شد که از تبعه دولت و مشارکین ملت در اطراف و اکناف هندوستان کتفرف آیدای سبا متفرق و پریشانند بر دمت چاکریم لازم آمد که استراخاصی از اولیای دولت تحصیل نموده سیاحتی در اطراف هندوستان و سرکشی از ایشان بشود چون این مسئول قرین حصول و این مامور مطابق وصول شد "فلهذا مصمم العزم روانه هندوستان شد و چندسطری از حالات ممالک هندوستان و سلوک و پولیتیکل اولیای دولت انگلستان و شطری از احوال تبعه دولت ایران در کمال عجز و ابتهال و فرط ضراعت و مسکنت و انفعال زمین ادب بوسیده بعرض باریافتگان آستان کردون پاسبان می‌رساند امید که بکرم عمیم و بفضل جسم چنانچه شیوه خداوندان است بعین مرحمت منظور و از بعض عبارات متنافره نامانوس که الجأ بمنصه ظهور رسیده بذیل عفو و صفح مستور فرمایند زیرا که تبدیل اعلام موجب تعقید کلام و تنافر از افهام است گذشته از این بنده متصف بقصور در اعتصام از خطا معذور است فائی عارف بحدی و قصوری و معترف به عجزی و فتوری و علی کل حال فی‌الانابه و لکل دعوه ارجوالاجابه فالمجتهد یعتبر به انحطاکما تصادف الاصابه بدو سیر اقل العیاد الی‌الهند و سایر البلاد" به تاریخ بیست و پنجم شهر ربیع‌الاول سنه ۱۲۹۰.

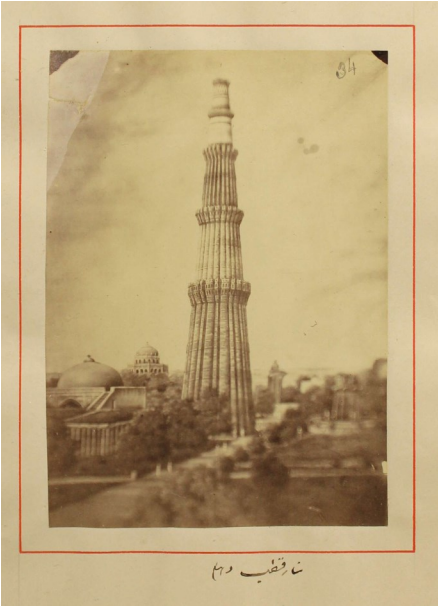
سخت‌نامه سفرنامه خان
تذکره سیاحت هندوستان
میرزا فضل‌الله خان
۱۳۰۵

یادداشت به خط ناصرالدین شاه قاجار درباره مطالعه سفرنامه میرزا فضل‌الله خان به هندوستان در سال ۱۳۰۰ قمری

میرزا فضل‌الله خان حسینی، در اوایل سال ۱۲۹۱ هجری شمسی (۱۸۷۳ میلادی) به دستور ناصرالدین شاه قاجار، برای سرکشی و بررسی وضعیت ایرانیان پراکنده در شبه قاره هند، به سفرهای گسترده‌ای پرداخت. این سفرها به منظور آشنایی با شرایط زندگی ایرانیان و همچنین جمع‌آوری اطلاعات مفید در زمینه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی انجام شد. او از شهرهای مختلف شبه‌قاره هندوستان، از جمله کشمیر و برمه بازدید کرد و در سفرنامه‌ای که به رشته تحریر درآورد، گزارشی جامع و دقیق از مشاهدات خود ارائه داده است. گروهی از تذکره‌نویسان او از سادات حسینی عاملی و از خاندان شیخ‌الاسلام قزوینی دانسته‌اند ولی برخی نسب او را جز این می‌دانند. با توجه به بررسی‌های لقب‌شناسی و رجال‌پژوهی صورت گرفته، میرزا فضل‌الله خان حسینی از سادات شیخ‌الاسلامی قزوینی و پسر محمدحسین خان عضدالملک قزوینی دانسته شده است. پدرش میرزا محمدحسین ملقب به صدر قزوینی چند سال وزرات مختاری ایران در روسیه را برعهده داشت و مدتی وزارت وظایف و اوقاف با او بود. همچنین دو بار متولی آستان قدس رضوی گردید و به صورت موروثی، صدردیوانخانه لقب - منصب داشت. فضل‌الله خان در سفرنامه خود به بررسی اوضاع سیاسی و جغرافیایی مناطق مختلف پرداخت و به ویژه به وضعیت شیعیان و ایرانیان مقیم آن سرزمین‌ها توجه ویژه‌ای داشت. او با دقت به توصیف شرایط اجتماعی و اقتصادی مردم، از جمله فعالیت‌های کشاورزی و مذهبی، پرداخت و تلاش کرد تا تصویری روشن از زندگی روزمره آنان ارائه دهد. این سفرنامه نه تنها یک گزارش ساده از سفرهای او بود، بلکه به عنوان یک منبع تاریخی و اجتماعی ارزشمند نیز شناخته می‌شود. او در بخشی از سفرنامه‌اش به ماموریت خود اشاره کرده و می‌نویسد:

تصاویر برخی از بناهای احداث شده توسط دولت انگلستان در بخش‌های مختلف هندوستان که توسط میرزا فضل‌الله خان به سفرنامه‌اش الصاق شده است.

منار قطب دهلی

قطب منار دهلی

سر جمشیدجی رئیس پارسیان هند در زمان نگارش سفرنامه

سر جمشیدجی رئیس پارسیان هند در زمان نگارش سفرنامه

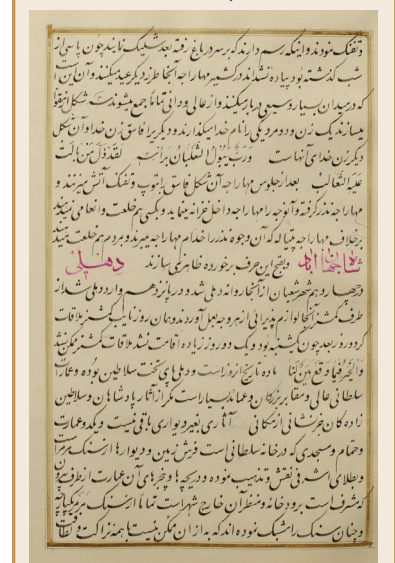
میرزا عبداللطیف خان لکهنوی به لباس نجیای ایالت اوده

میرزا عبداللطیف خان لکهنوی به لباس نجیای ایالت اوده

فضل‌الله خان در طول اقامتش در هندوستان، به شهرهایی همچون پتیاله، بنارس، هوگلی و کلکته سفر کرد و در این شهرها به حل مسائل و مشکلات ایرانیان مقیم پرداخته است. او برای رسیدگی به امور ایرانیان، مسئولانی را به کار گماشته و پیشنهادهایی را برای دولت ایران ارسال کرده است. او در سفرنامه‌اش به تعداد زیاد ایرانیانی که در این مناطق زندگی می‌کردند اشاره کرده و تأکید می‌کند که پیش از این، اطلاعات دقیقی درباره تعداد و وضعیت آنان وجود نداشت. فضل‌الله خان همچنین به فرهنگ و آداب و رسوم مردم کشمیر پرداخته و با دقت به توصیف زیبایی‌های طبیعی این منطقه، از جمله آب و هوا، سرسبزی و شادابی آن‌جا، چشمه‌ها و کوه‌های زیبای آن، پرداخته است. این توصیفات نه تنها نمایانگر زیبایی‌های طبیعی کشمیر است بلکه نشان‌دهنده حس زیبایی‌شناسی میرزا فضل‌الله خان در نگارش سیاحت‌نامه موصوف است. او در سفرنامه خود جشن‌ها و عیدهای مذهبی و سنتی هندوستان را نیز معرفی کرده است. به عنوان مثال، درباره عید "دسیره" می‌نویسد: این روز دسیره که عید است ده پانزده روز پیش و بعد آن روز را در عیش و نشاط می‌کوشند. علاوه بر این، فضل‌الله خان در سفرنامه خود به گزارش‌های سیاسی نیز اشاره‌هایی دارد که برای ناصرالدین شاه ارسال شده است. این گزارش‌ها شامل تحلیل‌های سیاسی و اجتماعی از وضعیت منطقه بوده و می‌تواند به عنوان یک منبع معتبر برای تاریخ‌نگاران و پژوهشگران مورد استفاده قرار گیرد. او با دقت و جزئیات به بررسی مسائل مختلف پرداخته و سعی کرده است تا تصویر روشنی از وضعیت ایرانیان در شبه قاره هند ارائه دهد. به جز این در بخش انتهایی سفرنامه‌اش، کتابی از وضعیت جغرافیای سیاسی و اجتماعی و فرهنگی هندوستان را که برای پرنس ولز و لیعهد بریتانیا (ادوارد هفتم پادشاه بعدی انگلستان و امپراتور هندوستان پس از ملکه ویکتوریا) به نگارش درآمده بود، ترجمه می‌کند. او درباره این کتب می‌نویسد: ترجمه کتاب دستی هندوستان مسمی به هندبوک. چون در آن اوان سعادت‌بنیان که حضرت پرنس آف ولز و لیعهد انگلستان به سیاحت هندوستان نزول اجلال می‌فرمودند، مستر جی آرآبری مکی مددکار معلم مدرسه دولتی دهلی محض استبصار و بینایی معظم‌الیه در احوال ممالک هندوستان کتابی نوشته و مسمی به قیدبوک [کذا؟ هند بوک] داشته بود، چون کتابی مختصر و جامع جمیع حالات هندوستان می‌بود. محض ازدیاد مدارج اطلاع بر حال هندوستان، شطری از آن را مناسب دید که جسارت ورزد. لہذا در کمال ضراعت و فرط مسکنت، بعضی از مراتب آن که لزومی داشت به ترجمه‌ی آن پرداخته، در این مختصر که این کم‌ترین خانه‌زاد خود با کمال حقارت نوشته، در ذیل حالات کلکته که امروز [روزگار مولف] پای تخت هند است، زمین ادب بوسیده به عرض می‌رساند... از این کتاب نسخه‌ای به خط کاتب و بسیار نفیس طراحی و کتابت گردیده بود و همراه با تصاویر مختلف از شبه قاره هند، به ظاهر در همان هندوستان جلد شده و بعد از پایان ماموریت توسط میرزا فضل‌الله خان به ناصرالدین شاه قاجار اهدا گردید. شاه در صفحه اول آن به خط خودش مطلبی را با این عنوان: سیاحت‌نامه میرزا فضل‌الله، قونسل ممبئی هندوستان، تماماً ملاحظه شد، سنه ۱۳۰۰ نگارش کرده است.

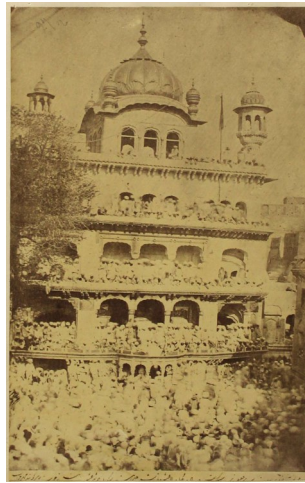
راجیندر سینک مهاراجه ایالت پتیاله در جنوب پنجاب

برگی از سفرنامه میرزا فضل‌الله حسینی به هندوستان و توصیف دارالسلطنه شاه‌جهان‌آباد (دهلی)

میرزا فضل‌الله خان در بخشی از این سیاحت‌نامه‌اش درباره پنجاب می‌نویسد:

مَمَالِکِ پَنجاب؛ در روز بیست و هشتم هنگام ظهر بقصد رفتن ریوه روانه شده و در استیشن ستنه چون تحقیق شد که راجه بشکار رفته لهذا رفتن آنجا را موقوف داشته و تکیه [بلیط، Ticket] تبدیل کرده بطرف لاهور و پنجاب همان شب روانه شد از جبل پور بلاهور نصد چهل و دو میل است دو روز و شب کاری آتشی می‌رود و چون مسافتی معتده‌بها بود بسیار خسته شده در دو شهر و قصبه کوچک در عرض راه پیاده شد یکی علی‌کرد دیگری قاضی‌آباد که در هر یک روزی اقامت شد و اما شهرهای معتبر که در عرض راه واقعند یکی آله‌آباد است که لغتنتت کورنر می‌ماند و آبادی آله‌آباد بیش از لاهور است زیرا که کاری آتشی بهرطرف که برود اعم از بنگال یا پنجاب یا بمبئی لابد است که بانجا برود و دیگری کانپور است و لکنهو که از کانپور به لکنهو می‌رود و آکره است که مسمی به اکبرآباد است و پتیاله و امرتسر و غیره تماما در این راه واقع است لیکن درین شهرها هنگام رفتن اقامت نشد و در مراجعت از کشمیر احوال بعضی که دیده شد جسارت می‌رود در روز دوشنبه دوم جمادی‌الاولی وارد لاهور شد چون لغتنتت کورنر در کوه مری بود اقدامی از جانب دی‌پوتی کمشنر آنجا نشد مگر بعد از ورود همان روز عصر برکت‌علیخان اکسترا اسیس‌تنت از طرف مشارالیه دیدن نمود و مذکور ساخت که دی‌پوتی کمشنر می‌گوید خبر آمدن شما باین طرف رسیده بود از طرف حکومت هندوستان مگر جناب لغتنتت کورنر فرموده‌اند چون شما خیال رفتن کشمیر دارید بعد از مراجعت پذیرائی لازم از شما خواهد شد و می‌گوید از کدام راه بکشمیر خواهید رفت اطلاع بدهید چون جناب لغتنتت کورنر در کوه مری بودند قرار شد که قبل از رفتن بکشمیر ملاقات از ایشان بشود لهذا از راه مری مقرر شده مشارالیه خطوط لازم به بعضی منازل که در عرض راه است نوشته فرستاده روز دیگر صبح خود دی‌پوتی کمشنر بملاقات آمده و در کاری خود سوار کرده بتماشای قلعه لاهور رفته در همه جا خود همراه بودند و این قلعه نه قلعه شهر است بلکه قلعه‌ایست متصل بشهر که محل سلاطین سلف و رنجیت سینک بوده حال انگریزها سربازخانه مقررش کرده‌اند که یک دو فوج سواره و پیاده در آنجا ساخلو می‌مانند چون سلاطین سابق مسلمان بوده‌اند.

معبد طلایی (دربار امرتسر- دربارصاحب) که مکان مقدس آیین سیک در ایالت پنجاب هندوستان است و ساختمان محل نگهداری کتاب مقدس (گورو گرانت صاحب)

یکی از عمارات قلعه مزبور را زیارت‌گاه خود قرار داده بودند دران عمارات چیزی که زیارت پارچه از عمامه حضرت امیر علیه‌السلام و عصای دست مبارکش و خاک تربت کربلای معلی و دندان اُویس قرن و سنکی که جای پای در آن بود نظیر سنک قدم‌گاه نیشاپور و می‌گفتند جای قدم مبارک حضرت رسول صلی‌الله علیه و آله است و عمارات آنجا چندمرتبه بود در یکی از آن‌ها در مرتبه فوقانی شحتی ساخته و فواره آب در اطراف آن نصب کرده‌اند و ارتفاع آن عمارت تخمیناً شصت یا هفتاد ذراع متجاوز است و در آنجا بعضی از اسلحه و ادوات حربیه قدیم که از رنجیت سینک و غیره ماند بدست حضرات انکیس‌ها افتاده گذارده‌اند و پسر محمداعظم خان کابلی همان قلعه مقید است و آن قلعه سه حصار دارد و بطرز ماریچ ساخته‌اند و برای خبک بسیار مضبوط و محکم است عرض دیوار قلعه بقدریست که یک عراده توپ بسهولت آمد و شد می‌کند و دوره قلعه از بیرون بر حسب مساحت تخمیناً قریب بیک میل و نیم و از داخل یک میل است و مخلوق شهر لاهور با انگریزها که در خارج شهر در چهارونی می‌مانند هشتاد هزار کس‌اند چند سالی است که خندق دور شهر را پر کرده‌اند و باغ ساخته و از آب نهر جدید که انگریزها تازه آورده‌اند آن باغ سقی می‌شود و هر باغی را مسمی باسم یکی از امراء شهر موسوم کرده‌اند و از این سبب که باغ و درخت بسیار شده و آب جاری هست شهر بالنسبه بسابق می‌گفتند فرق کرده. مع ذلک هوا گرم بود بحدی که بوصف نیاید و حال آنکه قلب اسد نبود و روز بغیر از یک دو ساعت صبح و مغرب مجال حرکت نبود اما اماکن قدیمه و جدیده که ملاحظه و دیده شد یکی باغ شال‌ماراست که از بناهای سلاطین سابق است و مقابر سلاطین که در خارج شهر قریب دو سه کوس دور واقع است و عجایب‌خانه که انگریزها ساخته‌اند و باغ کمپانی و غیره است....

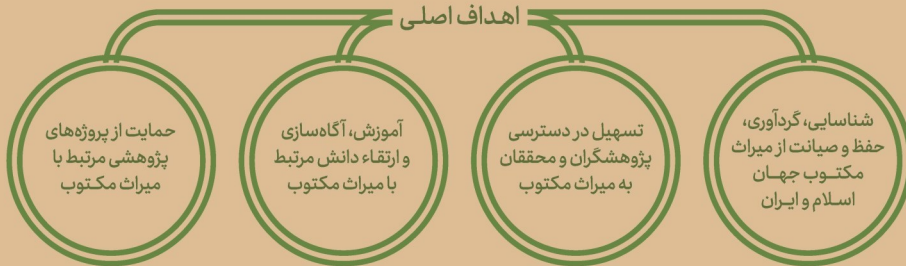
از این سیاحت‌نامه نسخه‌های دیگری نیز در برخی از کتابخانه‌های داخلی وجود دارد اما با توجه به شواهد ذکر شده، نسخه اصلی این کتاب همان نسخه‌ای است که روزگاری از مایملک کتابخانه سلطنتی بوده و اینک از ماترک کتابخانه ملی به شمار می‌آید. این سیاحت‌نامه با شماره ۱۱۵ در مجموعه کتب فارسی بخش خطی کتابخانه ملی ایران نگهداری می‌شود.

دسترسی به منابع دیجیتال نسخه های کهن

در مرکز بین المللی میکروفیلم نور

مرکز بین المللی میکروفیلم نور با هدف حفظ، احیاء و تسهیل در دسترسی به میراث مکتوب ایرانی-اسلامی در سال ۱۳۶۴ تأسیس شد. دفتر اصلی این مؤسسه در محل خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران در **دهلی نو** قرار دارد و آغاز فعالیت آن مقارن با چهارصدمین سال درگذشت علامه شهید **قاضی نورالله شوشتری** (۹۵۶-۱۰۱۹ ه.ق) محدث، متکلم، ادیب و شاعر ایرانی در هند بود. به پاس خدمات این عالم بزرگ عنوان مؤسسه «**مرکز بین المللی میکروفیلم نور**» انتخاب شد. در سال های اخیر محدوده فعالیت مرکز نور فراتر از میراث مشترک ایران و هند گسترش یافت و در سال ۱۳۹۹ شعبه دوم آن در تهران افتتاح شد.

اهداف اصلی

منابع دیجیتال مرکز

در چهار دهه گذشته مرکز از طریق مشارکت و انجام همکاری های مشترک با کتابخانه ها، مراکز اسناد و موزه ها، پروژه های متعددی در زمینه دیجیتال سازی، فهرست نویسی، مرمت و چاپ نسخه همانند کتب خطی و اسناد تاریخی در **هند، بوسنی و هرزگوین، روسیه و قزاقستان** انجام داده است. تاکنون **۱۲,۰۰۰ عنوان از فهرست نسخه های خطی مراکز فرهنگی هند** در تارنمای این مرکز بارگذاری شده است.

از مجموعه های بارگذاری شده در این تارنما می توان به فهرست نسخ خطی کتابخانه مولانا آزاد اسلامی علیگر، کتابخانه راجا محمودآباد لکهنو، کتابخانه دکتر ذاکر حسین جامعه ملی اسلامیه دهلی، کتابخانه حکیم ظل الرحمن علیگر، کتابخانه انجمن ترقی اردو دهلی، کتابخانه ناصریه لکهنو، کتابخانه ایوان غالب دهلی، کتابخانه درگاه عالیه مهدویه پالمپور و ده کتابخانه مهم دیگر اشاره کرد. به زودی در تارنمای مرکز بخش فهرست چاپ سنگی تکمیل و فهرست اسناد تاریخی اضافه خواهد شد.

ارائه خدمات منابع دیجیتال نسخه های کهن در تارنمای مرکز

فهرست منابع نسخ خطی در بخش «**جستجوی منابع**» تارنما قابل مشاهده است. درخواست کنندگان با ثبت نام در بخش عضویت، و انجام مراحل زیر نسخه مورد نظر خود را سفارش می دهند.

پس از ثبت سفارش، مراحل آماده سازی نسخه دیجیتال منبع مورد نظر در دفتر هند انجام شده و **فایل PDF** کتاب برای درخواست کننده ارسال خواهد شد. شایان ذکر است در حال حاضر ارائه خدمات الکترونیک این مرکز به صورت رایگان انجام می شود. در شرایط فعلی تا زمان راه اندازی **سامانه دیجیتال مرکز بین المللی میکروفیلم نور**، مدت زمان رسیدگی به درخواست ها و ارسال نسخه دیجیتال حداقل یک هفته خواهد بود.

اطلاعات بیشتر درباره جزئیات ثبت نام و سفارش منابع دیجیتال نسخه های کهن را در تارنمای مرکز بین المللی میکروفیلم نور مطالعه فرمایید
noormicrofilmtehran@gmail.com | indianmanuscript@gmail.com | noormicro@yahoo.com

دفتر تهران: ۰۲۰۴۲۰۶۶۷ - ۰۲۰۴۳۰۶۶۷ | فکس: ۰۲۰۵۴۰۶۶۷

www.indianislamicmanuscript.com

مرکز بین المللی میکروفلم نور
Noor International Microfilm Centre

प्रकाश समाचार पत्रिका

अन्तर्राष्ट्रीय सूक्ष्मदर्शी केन्द्र समाचार पत्रिका अंक ५, वसन्त १४०४